

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Första Kammaren. N:o 32.

Lördagen den 24 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående anslag till marinintendenturkåren m. m.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

Upplästes ett inlämnadt läkareintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, ingenjör *Emil Berggren* på grund af sjukdom (influenta) under närmaste vecka är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygar
Stockholm den 23 april 1909

John Sjöqvist,
med. doktor.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 108, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående fullföljande af den föregående år påbörjade omorganisationen af landtmäteristaten i orterna;

n:o 109, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af $\frac{1}{3584}$ mantal n:o 16 Örsjö i Malmöhus län;

n:o 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Bodarp n:o 1 i Kristianstads län;

n:o 111, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Bua n:o 1 och Hultaberg eller Hult n:o 2 i Älfsborgs län;

n:o 112, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Örminge n:o 2 Hofslagargård i Östergötlands län;

n:o 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Uttersåker n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra häradskrifvarbostället Viarp n:o 4 i Malmöhus län;

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från det till kronopark inköpta hemmanet n:o 25 a i Hede Kyrkby i Jämtlands län;

n:o 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Vädbjörntorp n:o 1 i Skaraborgs län;

n:o 117, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af hemmanet Grönetomt n:o 1 i Skaraborgs län;

n:o 120, angående lönereglering för tjänstemän och vaktmästare vid justitieombudsmansexpeditionen; samt

n:o 122, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens femte hufvudtitel;

bevillningsutskottets memorial n:o 23, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 20, i anledning af väckt motion om en extra inkomstskatt för år 1910 å inkomster af 25,000 kronor och därutöver; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot viss försäljning af tobak;

n:o 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande, lag angående nationalparker och lag innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse mellan talmännen omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen

komme att anställas vid kamrarnas sammanträden nästa fredag öfver de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore af båda kamrarna godkända.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förordningar angående konungariket Sveriges stads-hypotekskassa och angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtande, n:o 10.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 21 och 23 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om ändring af § 79 regeringsformen.

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skriftspråkets form.

Uti en inom Första Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 49, hade herrar *C. A. Sjöcrona*, *Lars Berg* och *Herman Behm*, friherre *Hj. Palmstierna*, herr *J. M. Ekströmer*, friherre *Herman Fleming* samt herrar *K. Bohnstedt*, *P. M. Carlberg*, *E. Fränckel*, *Carl H. Björck*, *Th. af Ekenstam* och *P. Sörensson* hemställt, att Riksdagen ville till hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 79, punkt 1 regeringsformen.

§ 79.

1:o Ingen förändring af rikets vapen eller flagga må göras, ej heller någon bestämmelse om svenska skriftspråkets form eller beteckningssätt meddelas utan Riksdagens samtycke.

Utskottet hade på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts dels af herrar *Behm*, *Östberg*, *Sjöholm*, *von Mentzer* och *Björck*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till det af motionärerna framställda förslaget, dels ock af herrar *Clason* och *Hallin*, de senare utan framläggande af sin mening.

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*
(Forts.)

Herr Behm: Innan jag öfvergår till behandling af den fråga, som föreligger till afgörande, torde en framställning af hvad som timat på rättstafningens område under de sista årti-
ondena icke sakna sitt intresse och till och med vara nödvän-
digt för att objektivt kunna bedöma dess nuvarande bekymmer-
samma ställning.

De äldre bland oss minnas från sin ungdomstid, att staf-
ningsbesväret icke ansågs vara synnerligen mödosamt eller
tidsödande. Förmågan att stafva inhämtades hufvudsakligen
genom innanläsning samt lektioner i en mindre grammatik eller
språklära, där vissa ord funnos klassvis uppräknade till ledning
för deras riktiga stafning.

Skrifvande efter diktamen var också en mycket använd och
mycket god undervisningsmetod. Så kallad nystafning hörde
man ej talas om förrän efter det Nordiska rättstafningsmötet i
Stockholm 1869, då det lifliga intresset för *skandinavismen* där
samlade ett flertal deltagare från de nordiska rikena för att söka
åstadkomma en viss likformighet i svenskt, danskt och norskt
skriftspråk och därmed ett närmande de tre folken emellan
äfvén i andra afseenden. Effekten af denna språkreform blef
rätt ringa, hufvudsakligast medförande ett uteslutande af bok-
stafven *q* samt ett vidsträcktare användande än förut af bok-
stafven *ä*. Uppslaget till reform på stafningsområdet var emel-
lertid gifvet, och Hazeliis lärobok om *rättstafningens grunder*,
hvilken användes vid undervisningen, bidrog att hålla intresset
för ändrad stafning af vårt språk vid makt.

I början af 1880-talet började fonetiska och pedagogiska
synpunkter med afseende på stafningen att göra sig gällande;
och år 1885 utgafvo Lyttkens och Wulff sitt goda och intressanta
arbete om *Svenska språkets ljudlära och beteckningslära*.

Med anledning af genom nystafningsidéernas inverkan upp-
kommen oreda i rättskrifningen, särskildt i skolorna, hade en
för granskning af folkskolans läroböcker 1885 tillsatt kommitté
gjort framställning hos regeringen om behofvet af rättskrifnin-
gens reformering. Denna borde enligt kommitterades mening
gå i ljudenlig riktning.

Lyttkens och Wulff utarbetade ett sådant förslag under
titel: *Om grunderna för ändring i svenska språkets rättskrif-
ning*, hvilket utkom 1886 och som, ehuru hvilande på fonetiska
grunder, måste erkännas vara uppgjort med en viss moderation
vid dessas tillämpning.

Emellertid hade i Uppsala år 1885 af professor Noréen med
flera bildats det s. k. *Rättstafningssällskapet* med ett synner-
ligen radikalt, fonetiskt program, och redan följande år utgafs
dess *rättstafningslära*, författad af Noréen.

Uti en på sin tid mycket uppmärksammas skrift »Natur och
onatur i fråga om svensk rättstafning», 1886, kritiserar professor

Tegnér detta sistnämnda arbete, därvid framhållande dels nämnda sällskaps enligt hans mening orimliga reformsträfvanden, dels huru långt hans egen, rätt avancerade nystafning då var beredd att följa med. Att den stafningen framdeles skulle gå vida längre, än nu af honom önskades, fann han emellertid vara både naturligt och sannolikt.

Ifrågasatt grundlagskydd för svenska skriftspråkets form.
(Forts.)

Jag vill nu tillåta mig att genom några små utdrag ur hans bok belysa ytterligheten i de förslag, som voro föremål för hans granskning.

Han skrifer sidan 7: »Må vi då först se till, hvad som innebäres i en radikal reform af det slag, som Uppsalasällskapet förordar, och eftertänka, om i allmänhet sedt radikala reformer på detta område äro att tillråda. — — — Det gäller i sanning nu icke småsaker.»

På följande sida skrifer han: »Till hvilket område än vår tanke vänder sig, mötes den af ord, som genom den nya *årdningen* byta om *sjick* och *jestalt*. *Gott* och *ont*, *glatt* och *sorjligt*, *sjämt* och *alvar* — alit får ett främmande utseende, när vi betrakta det genom de glasögon, eller för att tala mera *modärnt*, den *pängsné*, som Rättstavnings-sällskapet med välvillig hand sätter framför våra ögon. Vi må tänka på *männisjor* eller *jur* eller *våkster*, på höga *bärj* eller på *jupa* dalar — allt ter sig som nytt. Vi må med målaren tala om *sjangertavlor* och *portretter*, eller med poeten sjunga om morgondags- (d. v. s. *-daggs-*) pärlan, som *sjimrar* på blommans *själk*, eller må i allra nykt-raste prosa *jöra afärer* med en *lantmann* om ett *jött slaktjur* — ändringarna äro där. — — — Alltifrån vår moders första *viskning* intill *salmjuden* vid den *grav*, *vari* vi skola finna vår sista *vila*, följa dessa sällsamma *ordsjepnader* oss troget genom både *juft* och *lett*.

I sammandragen form har det föregående stycket lämnat läsaren en rad exempel, ur hvilken han kan inse arten och omfånget af Rättstavnings-sällskapets omdaningsplaner.»

På sidan 24 citerar han en del ord, som innehålla den egendomligheten, enligt Rättstavnings-sällskapets lärobok, att vokalerna förändras under olika förhållanden. Så stafvas enligt sällskapets beteckning t. ex. ordet *cell* med *säll*; däremot skrifer sällskapet *sel-ös*, *sel-ulos*a o. s. v. På samma sätt stafvar sällskapet *närv*, men *nervös*, *sjäst*—*sjest-ikulera*, *värs*—*vers-ifiera*, *säkt*—*sekt-erisk*, *päst*—*pest-ilens*, *fäst*—*fest-ivitet*, *sjäpt*—*isk*—*sjept-isism*, *flått*, men *flot-yr*, *byrå*—*byro-krat*, *nåbel*—*nob-less* och många andra, med hvilkas uppräknande jag icke vill trötta herrarna. Detta exempelvis om stafningen. Beträffande afstafningen äro reglerna just icke mindre otillfredsställande. Huru frestande det än kunde vara att citera vidare ur denna roande bok, vågar jag dock icke härmed besvära kammarens ledamöter.

Jag vill blott till deras tjänst, som önska göra ännu när-

Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.

mare bekantskap med Rättstafningssällskapets »grunder för svensk rättskrifning» anbefalla den af professor Noréén 1892 utgifna läroboken i ämnet, det är nummer 42 af Verdandis småskrifter.

(Forts.)

Man får där en snabb inblick i hvad som bjudes och som för framtiden torde hota oss på detta område.

Med anledning af det förslag till ändringar i svensk rättstafning, som efter samråd med herrar Södervall, Lyttkens, Sundén och Lundgren af professor Tegnér år 1886 underställdes svenska akademiens pröfning, hade dåvarande ledamoten af akademien, professor Wisén, i mars 1887 afgifvit ett synnerligen intressant yttrande, däruti han ganska ingående kritiserar det ifrågavarande förslaget särskildt *ur principiell synpunkt*. Må det tillåtas mig att här få lämna några utdrag ur denna enligt min upfattning märkliga skrift.

På tal om fonetiken och dess berättigande i fråga om rättstafning säger han (på sid. 11): »Det, som ut teoriens synpunkt är det enda riktiga, förkastas mången gång af erfarenheten såsom opraktiskt och olämpligt. Och ljudtrohetens absoluta herravälde inom den praktiska ortografien är ej ens principiellt berättigadt eller ur praktisk synpunkt önskvärdt, enär *skriften* skall erinra oss icke blott om *ordens ljudklang* utan äfven om deras *betydelse*. Då man sålunda uppställer för rättskrifningen sådana oeftergifliga grundlagar, som att hvarje ljud alltid bör utmärkas med ett och samma tecken, att hvarje tecken alltid bör utmärka ett och samma ljud, att intet tecken får representera en komplex af flere språkljud o. s. v., så äro dylika yrkanden, huru plausibla och oemotsägliga de såsom vetenskapliga grundsatser än synas vara, likväl äfven i teorin oförenliga med rättskrifningens natur och ändamål och *kunna endast framställas af fonetiska ideologer.*»

(sid. 15 och 16.)

»Det är tydligen ingenting, som hindrar att ortografiska ändringar ske småningom och kontinuerligt, fastän de icke inträda samtidigt med språkets ändringar, utan först senare. Än den ena, än den andra lilla ändringen i skrifbruket kan införas på försök af någon skriftställare; det ena försöket faller icke allmänheten i smaken utan att det alltid kan vara så lätt att angifva skälet till den uteblifna framgången; ett annat försök lyckas däremot att vinna efterföljd och inom några år är en förändring införd, utan att den stora allmänheten reflekterat däröfver. Hon har stillatigande godkänt nyheten och infört henne i ortografien. Förändringens upphof är knappast känt af andra än språkforskare; hennes genomförande är skedd utan all agitation, som alltid är förkastlig i dylika fall; hennes gagn och nytta bestämmes icke i sista hand genom beslut och omröstningar af några s. k. sakkunnige, hvilka möjligen kunna vara mycket

opraktiska, utan af det skrifvande och läsande folkets säkra instinkt och språkkänsla, som under normala förhållanden alltid kommer att förblifva det bästa regulativet vid antagande af ortografiska reformer.»

(sid. 18.)

»Den sanningen, att ortografien når en högre grad af fasthet endast då språket blifvit ett litteraturspråk i eminent mening, finna vi äfven bekräftad af förhållandet med vårt modersmåls rättskrifning. Först med litteraturens inträdande blomstring mot slutet af förra århundradet och höga utveckling under innevarande seklets första hälft vann den svenska ortografien en mycket hög grad af stadga och fasthet, hvilket naturligtvis icke utesluter ett vacklande stafsätt i några enstaka ord. På det hela taget måste, som vi redan förut antydt, den svenska ortografien i jämförelse med de öfriga kulturspråkens anses stå synnerligen högt — ett erkännande, hvilket äfven kommit henne till del af sakkunnige utländingar. Och till denna sin jämförelsevis höga ståndpunkt har den svenska ortografien kommit just genom en lugn utveckling, genom att aldrig införa många nyheter på en gång, samt slutligen genom att aldrig låta införandet af ändringar bero på föregående häftiga agitationer eller af officiella påtryckningar eller tvångsbud.»

(sid. 19.)

»De klagomål, som i senaste tider i synnerhet från pedagogisk synpunkt låtit sig förspörjas öfver förvirring och inkonsekvens i beteckningssättet, äro *icke framkallade af den normala svenska ortografiens beskaffenhet utan af nystafvarnas otympliga ändringar* samt af *pedagogiska missgrepp*, hvilka vi längre ner skola ådagalägga. Det är för öfrigt tillräckligt att i detta hänseende erinra om det enkla faktum, att vi *före* Nordiska Rättstafningsmötets tillkomst både i allmänna litteraturen och i skolböckerna hade en synnerligen ensartad ortografi, hvars inlärande då icke ansågs såsom någon öfver måttan vanskelig sak, och man hörde då ej heller någon oförnuftig klagan däröfver, att vårt lika litet som andra språks ortografi i alla enskildheter ej var tillformad efter den fonetiska ensidighetens fordringar.»

(sid. 31.)

»Den egentliga anledningen till skolmännens ganska allmänna och säkerligen i viss mån berättigade missnöje öfver den ortografiska förvirringen ligger emellertid säkerligen icke uti vår gamla rättskrifnings beskaffenhet, ej heller uti en möjligen mindre god metod vid undervisningen, utan i helt annat missgrepp, som kunnat och bort förebyggas af dem, som hafva att utöfva tillsyn öfver kommunens eller statens skolor. Man finner orsaken till oredan och villervallan riktigt angifven i kanslirådet Gustrins uppsats om reglementerad rättskrifning, där det heter, att man knappt kan förväna sig öfver rättskrifningsundervisningens

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*

(Forts.)

mångenstädes klena resultat, »då lärjungarna nästan i hvarje bok, de läsa, finna ett stafningssätt, som i flera eller färre punkter afviker ej blott från det, som anbefalles dem i skolan, utan ock från dem, som förekomma i deras öfriga böcker, och då därtill ej så få lärjungar under sin skoltid måste skrifva efter flera olika rättstafningssystem, i det att ett följts i folkskolan eller den förberedande privatskolan, ett annat i det allmänna läroverk, i hvilket de först sökt inträde, och ett tredje i det, till hvilket de senare flyttats; ja, det har icke ens saknats exempel på, att olika system följts i olika klasser af samma läroverk.»

(sid. 32.)

»När skolornas styresmän kunna tillåta så uppenbara missgrepp som de nämnda, så kan man ej vänta annat än förvirring; i hvilket läroämne som helst skulle undervisningen, på ett så ombytligt och efter enskilda tycken inrättadt sätt meddelad, blifva i hög grad otillfredsställande.»

Huru staten reglerande må ingripa vid undervisningen i rättskrifning, angifver professor Wisén sålunda: (sid. 40.) »Den enda åtgärd, som af det allmänna må äskas, är tillsyn, att den i landet vanliga skrifseden äfven följes i skolorna; och att till underlättande häraf på statens föranstaltande en ordförteckning utgifves, som kan gifva upplysning om gällande skrifsed, hvarjämte i vacklande fall de i verkligheten (ej blott i reformförslagen) använda olika skrifsätten böra angifvas med ett tillfogadt råd till vägledning för de tveksamma; samt slutligen att staten på ej alltför långa mellantider låter verkställa revision af ordförteckningen, så att i nya upplagor de små ändringar, som under den närmast föregående tiden möjligen kunnat vinna någon större utbredning i allmänhetens skrifbruk, måtte efter hand införas i ordförteckningen. På sådant sätt skulle både all önskelig och nödig enhet i rättskrifningen vinnas, utan att hennes fria och successiva utveckling därigenom i någon mån behöfde hämmas. En sådan ordförteckning, som i nämnda afseende vore fullt lämplig och upplysande, äga vi visserligen icke för närvarande, men utan tvifvel skulle på grundvalen af Svenska Akademiens Ordlista en för ändamålet tjänlig hjälpredda kunna utarbetas.»

Sedan under år 1889 med anledning af nyss omförmälda förslag ordlistans sjätte upplaga utkommit, påbjöds genom kungliga cirkuläret den 16 november samma år denna till efterrättelse vid skolundervisningen.

Inflytelserna från nystafvarhåll fortforo emellertid alltjämt och motverkade den enhet i rättskrifningen, som man genom ordlistans legalisering hoppats vinna. Så stodo sakerna, då i januari 1903, sedan emellertid år 1900 den *sjunde upplagan* af ordlistan blifvit utgifven, Sveriges allmänna folkskolelärareförenings centralstyrelse till Kungl. Maj:t ingaf sin kända petition

i stafningsfrågan. Sedan Svenska Akademien däröfver afgifvit yttrande och afstyrkt densamma, blef petitionen en tid liggande, tills den af Kungl. Maj:t i februari 1905 remitterades till öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk.

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skrift-språkets form.

(Forts.)

I april samma år ingafs till Kungl. Maj:t en skrivelse från Stockholms läraresällskap och den 2 maj skrifvelsen af Svenska läraresällskapet, Sveriges allmänna folkskolläraryörening, och Föreningen för lärare och lärarinnor vid Sveriges flickskolor och samskolor. Dessa skrivelser remitterades till läroverksöfverstyrelsen, som infortrade ämneskonferensernas i modersmålet yttrande öfver förslagen. Såsom sakkunnige tillkallades af öfverstyrelsen herrar Schwartz, Brate och Noréen, som afgafvo gemensamt yttrande i frågan i januari 1906, hvarefter öfverstyrelsen den 15 februari utlät sig, och frågan syntes färdig att afgöras, då svenska akademien i skrivelse den 6 mars anhöll att med det viktiga ärendets afgörande måtte få anstå, till dess akademien fått inkomma med underdånig framställning. Vid sammanträde med akademiens ledamöter den 29 mars närvaro af dessa endast nio, däraf fem förenade sig om ett yttrande, som blef att anse som det af akademien afgifna, och de öfriga fyra vidhöllo det af akademien i februari 1903 i ämnet afgifna utlåtande, begge i hufvudsak afstyrkande.

Ärendet föredrogs den 7 april 1906 i statsrådet, hvarefter samma dag cirkulär till öfverstyrelsen med flera vederbörande utfärdades angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter.

Ja, så där lätt och lustigt gick det för sig att med några penndrag *förändra* och *försimpla* det svenska språkets utseende, i strid med, jag vågar bestämdt påstå detta, *den allmänna opinionen*, hvarom utskottet talar, och som enligt dess förmenande skulle vara ett så säkert skydd mot tilltag af denna art. Hvad hjälper väl denna opinion, sedan lagen finnes där och dag för dag, år efter år gör sig gällande vid undervisningen. Visserligen hafva vi väl ännu förhoppning om, att *något* gehör måtte lämnas åt den kraftiga opinionsyttring, som till regeringen afgifvits i frågan; men hvad som *icke kan afhjälpas*, det är den skada, som skett därigenom, att ett regeringsbeslut kommit till stånd, hvarigenom, såsom svenska akademien uttrycker sig, »*omfattande ortografiska ändringar genomföras, innan de vunnit någon nämnvärd anslutning hos den stora läsande och skrivande allmänheten.*» Då detta regeringsbeslut lämnats utan anmärkning från Riksdagens sida och således formellt godkänts, hafva dessa frågor kommit i ett alldeles nytt läge, och man har allt skäl att när som helst kunna befara, att nya ändringar i skriftsättet på samma sätt komma att påbjudas.

Jag har i det föregående framhållit arten och beskaffenheten af de reformer på detta område, som äro att vänta, om Rätt-

*Ifrågasatt grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form*
(Forts.)

stafningssällskapet ännu en gång får en energisk målsman vid Konungens rådsbord.

Motionärerna hafva nu föreslagit införande i grundlagen af ett stadgande, som skulle tillförsäkra Riksdagen rätt att vara medbestämmande vid de tillfällen, då fråga om det svenska skriftspråkets form och beteckningssätt förekomma till afgörande.

Utskottets afstyrkande synes mig grundadt på synnerligen svaga skäl. Det invändes till en början, att frågor af denna art icke äro af beskaffenhet att böra göras till föremål för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning. Ja, så ansågo äfven motionärerna, ända till dess regeringens makt beagnades på sätt, som skedde den 7 april 1906. Det är denna erfarenhet och den känsla af osäkerhet, som häraf framkallats, som legat till grund för motionen. Utskottet påstår vidare, att Riksdagen skulle brista i sakkunskap på detta område. Jag är däremot förvissad om, att det nog komme att visa sig, att i de sällsynta fall, då regeringen i dylika ärenden vände sig till Riksdagen, kunnige och intresserade män för ärendets utskottsbehandling ej skulle saknas, lika litet som vid de tillfällen, då föremålet för Riksdagens behandling utgöres af t. ex. medicinska, tekniska m. fl. angelägenheter, där speciell kunskap ej allmänt torde kunna påräknas, men där icke desto mindre Riksdagen vid många tillfällen måste träffa ett afgörande.

Mot *formen* af motionen har utskottet anmärkt, att denna tyckes syfta vida längre, än afsikten med motionen torde hafva varit. Vid närmare granskning skulle utskottet helt visst ej gjort sig skyldigt till detta missförstånd, ty motionärerna framhålla tydligt, att lågbudet i fråga afser regler för språkets *skriftsätt och form*, och under dessa ord böra väl anses inbegripna sådana frågor som de af utskottet nämnda, nämligen, utom stafningen, äfven frågor »angående *nya ordformer, användningen af stora bokstäfver och skiljetecken m. m.*» Att, såsom utskottet förmenar, en sådan fråga som afskaffandet af den förut brukliga s. k. kurialstilen i ämbetsverken skulle hafva fallit under det af motionärerna föreslagna stadgandet, finner jag för min del lika orimligt, som utskottet med rätta finner det orimligt att draga dylika spørsmål under Riksdagens pröfning.

Med största intresse, att ej säga otalighet, afvaktar en betydande del af det svenska folket, att den så kallade språkfrågan måtte komma i ett bättre läge, än densamma sedan tre år tillbaka befinner sig, så att trygghet må vinnas, att ej genom öfverraskande och mindre välbetänkta åtgärder vårt språk måtte taga ytterligare skada.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr af Ekenstam: Herr talman, mina herrar! Då förordningen af den 7 april 1906 utkom, gick det förvisso genom

Sveriges bygder till en början en undran, hvad egentligen meningen var. Då man jämförde hvad man visste från historia, tradition och häfd, var det ingenting, som kunde gifva anledning tro, att på detta sätt ett maktspråk skulle reglera svenska språkets skrifsätt. Men vid närmare besinning fann man den bedröfliga verkligheten, att de maktägande betraktat språket såsom en konstprodukt, som det efter behag gick an att forma. Det var då, som protesterna började öfver allt det svenska landet och den stora petitionen så småningom inkom. På den hafva vi icke fått något svar och vi frukta nästan, att vi icke skola få annat än afslag. Kanske vi med svidande hjärta måste se, att hvad som skett kommer att kvarstå.

I den församling, där jag i dag har äran tala, behöfs det säkerligen icke mycket ordande om språkets betydelse, men så mycket må här fastslås, att all historia visar, att intet band förenar nationen säkrare än språket. Ja, man har sagt, att så länge ett folk har sitt eget språk och vet att bevara kärleken till det, då finns det hopp, äfven om det skulle vara underkufvad. Det var språkets enhet, som enade Tyskland. Det var språket, som möjliggjorde Italiens frigörelse och sammanfogande till ett rike. Det är språket, som uppehåller hoppet för det underkufvade Polen. Men har språket en sådan makt, måste det vårdas såsom en af nationens största dyrbarheter. Det måste vårdas så, att enhvar, som har känsla för fosterlandet, ock måste känna och inse, att språket är en väsentlig del af det stora, kära fosterlandet. Men den kärlek, man så bör fostra, den växer icke till genom ett maktspråk, som plötsligt ändrar språkets utseende. Den växer icke till genom att göra språket oigenkännligt för en hel generation.

I detta sammanhang må det tillåtas mig att citera hvad en författare med hänsyn till dessa förhållanden skrifvit. Han säger:

»Den språkform, i hvilken våra störste författare klädt sina bästa tankar och känslor, och som därför för vårt öga vuxit samman med våra ädlaste andligaste ägodelar och vårt bästa nationella medvetande, den brytes sönder hänsynslöst, vårdslöst. De bibelspråk, vi lärde oss utantill, de psalmer, vi sjöngo i kyrkan, de hjärteglada visor och sånger, som förljufva vår sällskapliga samvaro, de högstämde kväden, vi beundra såsom mästerverk af svensk språkkonst och tolkningar af våra bästa känslor — allt detta har så till form som innehåll inmängt sig i vårt väsen och kännes af oss såsom just sådant och alls icke annorlunda. Vårt språk är oupplösligen sammanväfdt med vårt andliga lif. Att genom tvångsätgärder ändra skriften är en förgripelse mot folksjälens och ett borttröfvande af vår dyrbaraste egendom. Att genom försök i denna riktning ställa till med två skriftspråk, såsom här skett, är att skapa en barbarisk oreda och förvirring.

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skriftspråkets form.
(Forts.)

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*

Det bidrager ingalunda till den nationella samlingen — söndringen är redan här.»

Nu vilja kanske några, som söka försvara hvad som här skett, säga, att språket dock alltjämt utvecklas och förändras. Det är sant, men den förändringen och utvecklingen går så att säga organiskt. Det är en följd af släktets egen utveckling och olika åskådningssätt. På det sättet kommer det så småningom som växten hos trädet. Det synes icke så mycket från i fjol till i år, men väl, om man jämför ett tiotal af år. Men denna förordning om stafningssättet ändrade skriftspråket på en dag mer, än som skett på femtio år, och detta gör, att då språket nu framträder i sin nya form, är det för den generation, vi tillhöra, nästan oigenkännligt.

Men, kan man väl säga, om det ock nu så händt, är det väl i allt fall ingen fara för att det skall upprepas, och utskottet har för oss såsom garantier, för att icke så vidare skall ske, åberopat den ministeriella ansvarigheten och den allmänna opinionen. Hvad dessa garantier duga till, veta nog herrarne själfva. Minnens I kanske, hur det såg ut i konstitutionsutskottets dechargebetänkande vid 1907 års riksdag, hurusom det endast var en minoritet, som ville göra gällande den ansvarighet, som man ansåg borde vändas mot den, som utfärdat språkuken? Och den allmänna opinionen, huru har icke den tagit sig uttryck på många sätt, och kraftigt? Men har den haft något resultat? Jag vädjar till alla, om man kan peka på något sådant.

Men, kan man utan tvifvel säga, det är väl ingen fara, att något sådant skall upprepas. I det fallet ber jag få hänvisa till n:o 42 i Verdandis småskrifter, utgifven af professor Adolf Noréen och kallad »Rättskrifningens grunder». Den, som vill genomläsa denna skrift, skall utan allt tvifvel finna, att det framtidsperspektiv, som där ställes för oss, är sådant, att skall det genomföras, få vi ett språk, som kommer att så oändligt mycket skilja sig från det, vid hvilket vi äro uppfostrade, att vi kunna tryggt säga, att det är ett främmande språk. Och då man vet, hvilken klang namnet Verdandi har i våra dagar i den framstegrörelse, som finnes hos vårt folk, kan man icke nog beakta den fara, som ligger i att från det hållet ett sådant program är framlagdt.

Nu kommer vår motion för att i någon mån söka råda bot på den fara, vi anse förefinnas. Den kan icke bota hvad som skett och vill icke hindra en organisk utveckling af språket, sådan som under alla tider skett, men den vill skaffa garanti för att vi icke återigen skola få se upprepas något sådant, som att maktsspråk skall taga hand om vårt språks utseende.

Mina herrar, dagligen syssla vi med ekonomiska värden. Dem veta vi uppskatta, vårda och akta. Här är nu ett ideellt värde af högsta rang. Skola vi förstå, hvad det betyder för vårt land? Skola vi veta att akta det såsom en dyrbar klenod

bland våra arfvedelar? Jag vill hoppas det, och jag tillåter mig yrka bifall till den af herr Behm med flera afgifna reservationen.

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*

(Forts.)

Herr Sjöcrona: Herr talman, mina herrar! Då jag på begäran af flera medmotionärer framlämnat den här föreliggande motionen, så torde det väl vara i sin ordning, att jag också nu yttrar mig i denna fråga.

Därvid känner jag mig likväl först manad tillkännagifva, att jag visserligen lifligt instämt i motionens syfte och äfven deltagit i öfverläggningarna angående densammas affattande, men att förtjänsten af initiativet och det egentliga arbetet med motionens affattande tillkommer icke mig, utan andra af motionärerna. Jag har emellertid fått mottaga ganska många tacksägelser för denna motion, och jag skulle därför hafva känt mig besvärad häraf, om jag icke också blifvit utsatt för klander. Jag har visserligen icke läst allt, som i den vägen möjligen förekommit, men i en Stockholmstidning har i en liten kort artikel, sedan man omnämnt motionen, yttrats följande: »Hur svenska språket skall stafvas bör afgöras af riksdagen, anser hr Sjöcrona. Och den, som ej stafvar efter riksdagens beslut, dömes förmodligen till halshuggning eller annan otreflig operation. Är hr Sjöcrona säker på att riksdagen själf kan stafva? Eller ämnar han uppätta en stafningskurs för riksdagsmännen? Eller skall en riksdagens stafningsombudsman före varje val resa omkring och examinera kandidaterna? *Är det den platsen hr Sjöcrona aspirerar på?* Har ej hr Sjöcrona eller någon af hans likasinnade kommit på den tanken, att det kunde behövas en lagstiftning äfven angående talspråket? — — — — —

Tänk på saken, hr Sjöcrona, och föreslå en lag, som förbjuder svenskar att tala på annat sätt än som talas i riksdagen!» Detta är ju ganska skämtsamt! Jag kan likväl icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att det är en händelse, som kanske kan sägas se ut som en tanke, att i denna tidning man sammanställer representanters åtgöranden inom Riksdagen med liflig åtrå att ernå en förtroendeplats. För öfrigt är den ironiskt framkastade tanken om en undersökning kanske någonting att taga vara på. Det kunde nog vara ganska väl med en undersökning, om den kunde göras effektiv och medföra vederbörlig verkan, om man särskildt beträffande dem, som hafva sig anförtrodt det ansvarsdiga uppdraget att undervisa och uppfostra det uppväxande släktet, om man, säger jag, hos dem kunde utröna, huruvida de kunna tala och skriva, men ännu mer tänka och känna såsom svenska män, hvilka älska sitt fosterland öfver allt, annat och sätta *dess* välgång framför eget förhårligande och främjande af självviska intressen.

Jag skall emellertid icke vidare uppehålla mig vid detta

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skrift-språkets form.

(Forts.)

utan öfvergå till en liten granskning af konstitutionsutskottets motivering. Den innebär ett slående bevis om huru det går, när man på förhand har bestämt sig för att afslå en framställning, ett förslag, men sedan skall försöka leta upp några något så när antagliga skäl för detta afslag. Utskottet börjar med en erinran om att motionärernas förslag föranledts af Kungl. Maj:ts cirkulär den 7 april 1906. Motionärerna hafva, såsom också herr Behm redan erinrat, alldeles icke gjort något anfall emot detta cirkulär eller yrkat, att detta förhastade beslut skulle upphävas eller på något sätt modifieras. Frågan härom ankommer ju på Kungl. Maj:ts pröfning, sedan svenska akademien afgifvit infordradt yttrande öfver den af omkring 42,000 svenska män och kvinnor undertecknade petitionen i ämnet. Men det är alldeles riktigt, att motionen föranledts af detta cirkulär, ty först därigenom visade sig behovet af att få en lagstiftning i ämnet. Nu har det invändts och man vill möjligen invända, att vi redan förut hafva haft ett cirkulär angående stafningen, nämligen det af år 1889. Men med detta cirkulär var förhållandet alldeles annorlunda än med det senare, och det ligger stor vikt uppå att man noga i den föreliggande frågan gör sig reda för denna betydliga skillnad.

Jag skall be att få lämna några upplysningar i detta hänseende, så mycket hellre som jag just är den, som åstadkommit initiativet till 1889 års cirkulär, eller om, hvilket jag icke riktigt vet, framställning skulle till Kungl. Maj:t hafva inkommit äfven från andra håll, jag åtminstone var *en* af initiativtagarna. Såsom inspektör för Mariestads lägre allmänna läroverk inhämtade jag nämligen på sin tid, att till följd af denna nystafningsrörelse, som uppstått, kommande egentligen från Upsala, gjorde sig bland lärarne gällande olika uppfattning om stafningen. Jag inhämtade också, att lärjungarne i detta läroverk, då de därifrån skulle öfvergå till högre läroverk, vände sig hufvudsakligen till Skara, men också till Örebro och Jönköping — och lärarna meddelade mig, att hufvudlärarna vid dessa tre högre allmänna läroverk hade hvar och en sitt eget af dem själfva uppgjorda rättstafnings-system.

Jag fick då också veta, att då byråchefen å ecklesiastikdepartementets skolbyrå gjort ett besök i Mariestad och läroverkslärarna talat vid honom angående denna sak, hade han icke kunnat gifva dem något annat råd, än att de väl finge höra efter till hvilket af de högre läroverken en viss lärjunge ämnade sig, så att de kunde rätta sin undervisning därefter. Detta var ju ett fullkomligt oefterrättighetstillstånd. Icke kan det väl få tillåtas, att lärjungar, som kommit till ett högre läroverk från ett lägre, skola få underbetyg och sättas tillbaka, därför att de stafva så som de fått lära sig vid detta lägre statens läroverk, och icke kan väl det vara riktigt, att hufvudlärarna vid de olika

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*
(Forts.)

af statens högre läroverk hvar för sig följde olika rättstafnings-system. Här förelåg en fullständig och alldes ren läroverksfråga. Jag inbjöd läroverkslärarna till en öfverläggning hos mig i frågan, och denna öfverläggning resulterade i en skrifvelse till eforus, som efter att hafva inhämtat yttrande från öfriga läroverk i stiftet gjorde en framställning i saken hos Kungl. Maj:t, hvilken framställning föranledde 1889 års cirkulär. För min del hade jag önskat och hoppats, att däri skulle ha föreskrifvits tillämpning af femte upplagan af svenska akademiens ordlista, men det blef nu den sjätte, och därom är ju ingenting att säga. Denna upplaga hade då utkommit, och hvad man än må tänka om den, måste man erkänna, att, med den ställning svenska akademien intager, denna ordlista borde anses återspegla tillståndet på detta område och återgifva, huru det förhöll sig med svenska språkets stafning. Men Kungl. Maj:t inlät sig alldes icke på att vid detta tillfälle i administrativ ordning tillskapa rättstafningsregler. Det är emellertid just det, som skedde genom 1906 års cirkulär. I detta föreskrefs icke blott, att den då utkomna sjunde upplagan af akademiens ordlista skulle följas, utan den skulle följas med högst väsentliga tillägg i strid mot svenska akademiens yttrande, allt detta *oaktadt* den första framställningen, petitionen i ämnet, rakt icke äsyftat att få en sådan ovillkorlig föreskrift, utan endast ett tillkännagifvande af att det icke skulle anses vara felaktigt, om en skolelev stafvade så och så.

Utskottet säger vidare, att »äfvén om olika meningar hysas rörande lämpligheten af de uti förenämnda cirkulär gifna bestämmelser, synes det nämligen utskottet uppenbart, att frågor angående språkets skrifsätt och form icke äro af beskaffenhet att böra göras till föremål för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning.» Detta yttrande måste väcka förvåning, ty denna motion går ju i fullkomligt demokratisk riktning. Den vill förekomma, att Konungen begagnar den s. k. administrativa lagstiftningsrätten i frågor, som äro af den vikt, att Riksdagen bör i dem hafva medbestämmanderätt, och denna åsikt har Riksdagen många gånger häfdat. Det har flera gånger inträffat, att när Konungen begärt yttrande af Riksdagen angående ett författningsförslag, har Riksdagen svarat: Ja, så och så hafva vi beslutat angående detta förslag, men vi hafva på samma gång beslutat, att denna författning skall vara *lag*. För att endast nämna ett exempel, så begärde Kungl. Maj:t år 1902 Riksdagens yttrande öfver ett förslag till förordning angående fosterbarns vård, hvilket ärende Kungl. Maj:t ville betrakta som en hälsovårdsfråga. Det särskilda utskott, som hade att behandla propositionen — jag var ordförande i utskottet — föreslog, att Riksdagen ville besluta vissa ändringar i detta författningsförslag och att detsamma skulle promulgeras såsom en lag angående fosterbarns vård, hvilket äfvén beslöts af Riksdagen.

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*

(Forts.)

Vidare yttrar utskottet: »De regler för språkets stafning, som kunna finnas erforderliga för undervisningen i rikets läroanstalter, böra — — såsom *hittills* meddelas af Kungl. Maj:t, som omhänderhar ledningen af undervisningsväsendet i öfrigt». Detta uttalande är alldeles felaktigt. Kungl. Maj:t har *hittills* icke själf meddelat några rättstafningsregler, förrän så skedde i 1906 års cirkulär.

Härefter fortsätter utskottet: »Ett tillräckligt korrektiv mot olämpliga eller för långt gående bestämmelser härutinnan ligger såväl uti det konstitutionella ansvar, Konungens rådgifvare äro underkastade, som uti den allmänna opinionen.» Om detta har herr Ekenstam redan yttrat sig, och jag får lika med honom säga, att erfarenheten har ju fullständigt visat, att hvarken den allmänna opinionen eller den konstitutionella ansvarigheten har här kunnat verka i det syfte, som man önskat.

Utskottet anför vidare: »Att Riksdagen skulle erhålla medbestämmanderätt i frågor af denna art finner utskottet vara så mycket mindre lämpligt, som detta lätteligen skulle kunna leda därhän, att reformer i ena eller andra riktningen om än aldrig så nödiga och nyttiga genom bristande samstämmighet mellan kamrarna komme att fördröjas eller helt och hållet förhindras, hvilket åter i sin ordning skulle hafva till följd att talspråket så småningom komme att allt mer och mer aflägsna sig från det officiella skriftspråket». Ja, mina herrar, om detta uttalande gäller den gamla satsen, att den, som bevisar eller påstår alltför mycket, han bevisar eller påstår ingenting. Skulle detta påstående vara rätt, borde Riksdagen icke äga medbestämmanderätt i någonting, ty i alla frågor, som komma på Riksdagens bord, kan det ju inträffa, att kamrarna stanna i olika beslut, om man bortser från de frågor, beträffande hvilka gemensam votering är möjlig och i hvilka ett Riksdagens beslut således alltid uppstår. Men äfven beträffande dem visar det sig, att om den ena kammaren vägrar votera, kan icke ens voteringsutvägen anlitas för att komma till något resultat.

Så fortsätter utskottet: »Denna fara har synts utskottet vara så mycket större som erfarenheten från andra länder visat, att språkfrågor lätt äfvergå till rena partifrågor, då de dragas in under representationens pröfning.» Detta är emellertid en sak, som icke hör hit. Man syftar förmodligen på språkstriden i Norge och kanske äfven på språkstriderna i Finland. Men där gäller ju striden, mina herrar, olika språk, olika ord att yttra sig med och använda som uttryck för sin tanke, och det är alls icke fråga om hur ett och samma ord skall på olika sätt stafvas. Två olika språk kan man ju icke stafva lika, då orden äro olika. Denna sista invändning är således fullkomligt ohållbar.

Härefter talar utskottet om att formuleringen af motionärens

yrkande icke skulle vara tillfredsställande, utan gå vida längre, än afsikten därmed varit. Men mot utskottets påstående, att »under uttrycket skriftspråkets former och beteckningssätt ingå — icke blott frågor rörande stafningen, utan jämväl frågor angående nya reformer, användningen af stora bokstäfver och skiljetecken m. m.» får jag säga, att detta måtte väl höra till gramatiken, men alls icke till stafningen.

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skriftspråkets form.

(Forts.)

Härpå talas i utlåtandet om kurialstilen. Denna passus har en föregående talare redan kritiserat. Jag öfverlåter åt utskottets majoritet att förklara hvilket sammanhang, som förefinnes mellan kurialstilen och rättstafningen.

Jag förmenar således, att de skäl, som utskottet anført, äro fullkomligt ohållbara och, som jag förut anmärkt, visa följderna af att försöka lappa ihop skäl, när man på förhand beslutat sig för att hemställa om afslag.

Här kunde vara mycket mera att framhålla i denna sak, såsom till exempel hur det kan komma att ställa sig med ett fortsatt utgifvande af svenska akademiens ordbok jämte mycket annat. Men jag skall icke längre upptaga tiden — jag skall endast be att få erinra såsom förut skett om denna lilla broschyr »Rättstafningens grunder», författad af nystafningsmaniens främste och mest betydande målsman, professor Noréén i Upsala. Dess första afdelning handlar »Om skrift i allmänhet». Den andra afdelningen handlar »Om svensk skrifning», och denna afdelning innehåller mycket både läsvärdt och beaktansvärdt, men slutar med en sammanfattning, hvori uttalas följande grundsats: »Skrif med minsta möjliga besvär för dig, så att din läsare med minsta möjliga besvär fattar hvad han läser». Jag vågar säga, att detta är en ganska äfventyrlig och konstig grundsats, vi därigenom skulle få. I tredje afdelningen af denna rättstafningslära få vi sedan veta, hur denna grundsats skulle tillämpas, och där få vi exempel på alla dessa stafningsändringar af den beskaffenhet, att om vi finge se dem i en bok eller skrifvelse, stafvade på detta sätt, skulle säkerligen enhvar af oss, om han icke vore synnerligen förberedd därpå, tro, att han hade att göra med ett alldeles främmande språk, finska eller ryska eller något dylikt. Det skulle taga alltför mycken tid att anföra exempel, som erbjuda sig i högst riklig mängd. Jag skall icke taga mer än ett par. Här förekommer ett ord som stafvas u, t, t, j, i, k! Hvad tro herrarna, att det betyder? Jo, »utkik!» Ordet »kök» stafvas t, j, ö, k, o. s. v. Fjärde afdelningen i denna broschyr handlar om öfvergången från gammal stafning till ny stafning, och denna afdelning innehåller en fullständig afskrifningsplan för hela vårt nuvarande skriftsätt. Denna broschyr visar således, att, hur långt än 1906 års cirkulär går, ha vi ännu alldeles icke funnit de yttersta sträfvandena där realiserade. Få vi ännu en gång en minister, som vill och vågar

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.
(Forts.)*

sig på att i administrativ ordning låta Kungl. Maj:t utfärda rättstafningsregler, så kunna vi icke veta, om det icke slutar med en fullständig tillämpning af denna rättskrifningsplan, och just därför menar jag, det vara högst nödigt och nyttigt, att man uppreser ett hinder mot ett sådant våldförande på vårt skriftspråk.

Därför, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen.

Herr Björck: I § 79 regeringsformen har, såsom jag anser, med all rätt intagits den bestämmelsen, att förändring af rikets vapen eller flagga ej må äga rum utan Riksdagens samtycke. Men jag vill hemställa till Eder, mina herrar, hvilket betyder mest för svenska folket, antingen det att dess flagga förändras i någon liten nyans, eller det, att det uppväxande släktet får ett språk, som gör, att detta släkte icke kan förstå hvad det föregående släktet skrifvit, icke kan tillgodogöra sig de skatter inom litteraturen, som redan finnas. Det är dock detta, som hotar svenska folket, om det skall få fortgå med sådana nystafningsregler som de, hvilka sist kommit till. Vår mening med motionen har icke varit, att det svenska språket skulle vara ett dött språk, att det skall slås fast vid vissa former, som icke få ändras. Men jag för min del vill icke, att förändringarna skolaske våldsamt. Hvar och en må skrifva så, som han för sin egen del tycker vara bäst, men att det kommer våldsamma officiella ukaser från regeringen, hvilka föreskrifva: Så och så skall Ni skrifva! Det anser jag vara alltför vådligt.

Den föregående talaren här har visat, hvad vi i den vägen kunna hafva att vänta. Är det då så orimligt, om många inom Sveriges rike, som hålla vårt språk kärt och äro glada öfver den form, det haft, känna bekymmer, om de skulle utsättas för faran att i en handvändning språkets utseende och form blir en helt annan? Jag tror icke, att det är orimligt, utan jag tror snarare, att det är orimligt att kalla detta orimligt, såsom utskottet gjort. *Vestigia terrent* heter det uti ett ordspråk, d. v. s. de föregående spåren förskräcka för hvad som kan komma att ske. Då jag nu, mina herrar, både varit med att som motionär göra denna framställning, varit med och behandlat den i utskottet och afgifvit en reservation, vill jag för min del blott säga dessa ord: jag ber Er vara goda och tänka efter, om något orimligt kan ligga däri, att Riksdagen får ett ord med i laget äfven i en sådan här fråga. Här har till Kungl. Maj:t inkommit en stor petition om ändring uti hvad som redan skett. Men äfven om jag skulle förbigå denna, då jag icke tror, att det blir på annat sätt än hvad det nu är, så har jag dock rätt att både bedja om och tro på, att icke några sådana förändringar skola inträda i språket, hvilka göra det föregående språket oläsbart

och onjutbart för Sveriges barn. Dylika förändringar tror jag, att Riksdagen kunde förhindra, om Riksdagen låte denna motion få hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Det är icke så, att det är orimligt, att svenska folket genom sin representation får ha ett ord med i laget härvid. Det är icke meningen, att Riksdagen, om motionen antages, i hithörande frågor skall få del af en framställning rörande en förändring, som skall voterats igenom eller afslås. Men det är meningen, att, om Riksdagen tager emot ett dylikt förslag från Kungl. Maj:t, Riksdagen skall undersöka, om ärendet blifvit riktigt behandladt, och efterse, att någon fara för språket icke föreligger. Innebördens är, att Riksdagen skall hafva makt att hålla vårt kära språk i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som förut varit.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Säve: Det är ingen behaglig sak för oss, som tillhört konstitutionsutskottets majoritet, att försvara dess betänkande öfver föreliggande viktiga fråga, icke därför, som om vi på minsta sätt betvifla, att det resultat, till hvilket utskottet kommit, är det riktiga, men väl därför, att vi nödgas motsätta oss det skydd, som de ärade motionärerna i bästa och uppriktigaste afsikt att därmed gagna vårt kära modersmål, sökt bereda detsamma. Äfven vi, som tillhört utskottets majoritet, älska vårt modersmål, äfven vi anse liksom de ärade motionärerna, att det är en den dyrbaraste egendom för vår nation, och äfven vi anse, att det är väl värdt den omsorgsfullaste omvårdnad från alla. Men vi hafva icke kunnat anse det erforderligt eller ens lämpligt, att språkets vård skulle ställas under Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning.

Hvad som närmast framkallat motionen, är Kungl. Maj:ts bekanta cirkulär af den 7 april 1906 angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter. Utskottet har redan en gång förut haft att skärskåda detta cirkulär. Det var år 1907 vid granskningen af 1906 års statsrådsprotokoll. Utskottet fann sig då sakna anledning att mot detsamma göra någon anmärkning enligt § 107 regeringsformen, och nu har utskottet icke ansett sig böra göra det till föremål för någon närmare pröfning. Utskottet har ansett detta ligga alldeles utom sin befogenhet. Utskottet har icke velat uppställa sig såsom någon språklig areopag i ändamål att skipa rätt mellan de tvistande parterna på det språkliga området.

Men hvad utskottet i egenskap af grundlagsvårdande utskott ansett sig vara skyldigt taga under ompröfning, det var det, huruvida de regler för språkets skrifsätt och form, som kunna vara erforderliga för undervisningen vid rikets läroanstalter, borde göras till föremål för Konungens och Riksdagens gemen-

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*
(Forts.)

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skriftspråkets form.

(Forts.)

samma lagstiftning, och utskottet har förmenat, att så icke borde ske. Konstitutionellt sedt skulle en lag i motionärernas syfte innebära en betänkelig afvikelse från de principer, hvilka ligga till grund för Konungens administrativa och ekonomiska lagstiftningsmakt, en makt, som väl derma kammare ej torde vara benägen att vilja försvaga. Till denna makt har ju alltid ansetts höra utfärdandet af reglementen, instruktioner och påbud, som angå förvaltningens högre och lägre organ och deras verksamhet. Att reglementen rörande skolundervisningen härifrån skulle utgöra undantag, har väl aldrig satts i fråga, äfven om de icke särskildt omnämnas i § 89 regeringsformen, och äfven om de ej upptagits i nya riksdagsordningen ifrån § 34 i den gamla, där man verbaliter subsumerade stadgar och grunder för uppfostrings- och undervisningsverken under Konungens administrativa och ekonomiska lagstiftningsrätt. Och under de sträfvanen, som nu pågå att söka åstadkomma en författningsrevision, tror jag, att vi, som äro författningsvännen, böra noga ställa för våra ögon grundlagsstiftaren och grundlagstolkaren Hans Järtas ord, »att man vid utarbetandet af 1809 års regeringsform noga sökt förekomma den lagstiftande maktens insteg i den styrandes verkställighetsåtgärder». Detta skäl synes mig vara tillräckligt bestämmande för att afstyrka motionen.

Men det finns också andra skäl härför. Jag vill begränsa mig till ett. Hittills har man med undantag af vid ett par tillfällen aldrig velat draga in språkfrågor i riksdagsdebatterna, och detta har varit helt naturligt. Riksdagen är näppeligen ett lämpligt forum för behandlingen af vetenskapliga och pedagogiska frågor, lika litet som för den af vanliga tekniska. Men komme en så beskaffad lagförändring till stånd, som de ärade motionärerna här vilja hafva genomförd, då vore därmed rent af en inbjudning ställd till personer, som äro intresserade för fortsatta radikala reformer inom rättskrifningen, att söka åstadkomma, att motioner om sådana ideligen väcktes inom Riksdagen. Detta skulle leda till ändlösa, ytterst ledsamma debatter. Men det skulle kunna leda till något värre. Det skulle kunna leda därtill, att rättstafnings- och språkfrågor rent af gjordes till politiska partifrågor. Det skulle då kunna inträffa, att hvad motionärerna nu äro rädda för, eller att regeringen skulle kunna missbruka sin makt till att genomföra alltför radikala reformer inom rättstafningen, som ginge språkets naturliga utveckling i förväg, det i stället företoges af ett mäktigt riksdagsparti, som ginge ännu våldsammare till väga med afseende på reformerna. Att språkfrågor kunna blifva politiska frågor, det behöfver jag icke erinra om. Vi hafva exempel därpå hos ett oss mycket nära liggande grannland.

Jag vill icke upptaga kammarens tid längre. Jag inskränker mig därför helt enkelt till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till det nu pågående sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*
(Forts.)

Herr Berg, Lars: Med anledning af den siste ärade talarrens yttrande ber jag att få erinra, att det är visserligen ingen, som förnekar, att det, teoretiskt taget, hade varit bättre, om språkfrågor fortfarande kunnat afgöras af Konungen i statsrådet, men nu, sedan det visat sig, att vården om språkets ans och höghet icke vederbörligen kunnat på sådant sätt iakttagas, utan att ett ganska våldsamt ingrepp i folkets medbestämmanderätt i skriftspråkets utveckling ägt rum, så finnes det icke något annat sätt att undvika ett uppreparande häraf än att grundlagsfästa ett kraftigt skydd för vårt språk. Vill man, såsom den siste talaren sade, däremot öfverlämna frågan åt någon annan lämplig institution, så är det en mycket enkel sak, ty sedan det införts i grundlagen, att Riksdagens samtycke skall i dylika ärenden inhämtas, behöfva blott Konungen och Riksdagen, om de ej själfva vilja besluta, gemensamt stifta en civillag om, huru därvid skall tillgå och inom hvilka gränser ett sådant reglementerande af språket skall vara tillåtet, på sätt skedde efter grundlagsskyddandet af riksvapnet och flaggan. Det är således icke något giltigt skäl mot det af oss framlagda förslag, som den siste ärade talaren anfört. Emellertid, för att man skall kunna fatta ett grundadt omdöme om behöfligheten af grundlagsskydd för skriftspråket enligt det förslag, som i motionen upptagits, är det utaf vikt, att man känner något af konturerna till det föregående arbetet, de syften och de planer, som uppgjorts till de ändringar i vår rättskrifning, som så hastigt lyckades vinna fastställelse i det nådiga cirkuläret af den 7 april 1906, äfvensom till de fortsatta ändringar, som man hotar med, såsom en gifven konsekvens af det redan skedda. Jag vill därför för min del om detta yttra några ord. Men då jag funnit, att flera af denna kammars ärade ledamöter hysa den missuppfattningen, att man, för att kunna bilda sig ett omdöme och gifva sin röst uti en rättstafningsfråga, måste äga djupa språkliga insikter, och därför tveka, om de kunna gifva sitt bifall till ett förslag, som de icke kunna sätta sig in i, och då konstitutionsutskottet i viss mån har haft artigheten att understryka denna uppfattning, men jag, som ej heller är någon språkforskare, likväl haft modet och djärfheten att både motionera och begära ordet i denna fråga, så är det mig angeläget att kunna försäkra, att bland vetenskapsmän, som icke äro neografer, den åsikten är allmän, att rättstafningsfrågor icke äro af vetenskaplig art, utan att det första säkra resultat, som ett vetenskapligt studium af denna fråga ger, är, att den icke är eller någonsin kan blifva en vetenskaplig fråga. Däremot är den en praktisk-social fråga, således en folkets egen sak och en folksed, som man därför vid ortografiska reformer måste taga all

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*

(Forts.)

skyldig hänsyn till och mindre till vetenskapliga konsekvenser och minst till de fonetiska fordringarna. Men denna omständighet gör det alldeles uppenbart, att då ett ingrepp skett i folkets dyrbaraste egendom, då äga folkets representanter också rätt och plikt både att bedöma och fatta beslut i denna angelägenhet.

Hvad ny-nystafvarne beträffar, hvilka äro roten och upphovet till, hvad som inträffat, så är det att märka, att före deras tid, och det är icke många decennier sedan, var språkets ortografi stadd i en lugn utveckling, men för en 40 år se'n uppkom en ödesdiger, opraktisk reformifver hos en stor del unga vetenskapsmän. Och den ledde till sammankallandet af det så kallade nordiska rättstafningsmötet mellan språkforskare från de tre skandinaviska länderna, icke därför att det fanns något behof af en förbättrad ortografi i vårt språk, utan anledningen var en för den saken alldeles främmande, tillfällig orsak. Det var nämligen, märkvärdigt nog, skandinavismens illusioner och influerandet af den unionella samlingsidén, som alltid skänkt oss så mycken misräkning och skada. Emellertid har en föregående talare redogjort för detta, äfven i det afseendet mycket märkvärdiga, internationella möte, att det samlades för att afhandla, hur tre språks ortografi skulle reformeras till större inbördes öfverensstämmelse. Och jag behöfver därför endast erinra om, att mötet, som lämnade ringa resultat i grannländerna, dock i Sverige väckte en mycket stor lifaktighet hos talangfulla unga författare, som genom utgifvande af broschyrer, skrifter och rättstafningslärur spredo sina åsikter. Dessa buro också frukt 16 år därefter, då »rättstafningssällskapet» bildades, hvilket såsom sitt mål uppställde den radikala teorien för språkets utveckling, att nämligen »återbringa vår ortografi till undantagslösa regler på fonetisk grundval». Samtidigt framlades genom kommitterade ett fullständigt förslag till reformer, som var och är så radikalt, att till exempel det ortografiska afståndet mellan vårt nuvarande språks stafning och det nya skulle, om det antoges, blifva 30 % större än mellan vårt nuvarande skriftsätt och 1600-talets. Man kan fråga, huru sådant är möjligt i vår tid och i vårt land, som utaf utländska språkforskare erkännes hafva utbildat en synnerligt god och adekvat skriftform för sitt språk, hvilken till och med erkännes vara bättre än danskarnes och tyskarnes, som äfven fått ett varmt erkännande för sin ortografi. Emellertid torde den, som icke känner de inre förhållandena i detta sällskap, lätt kunna tro, att, just till följd af den öfverdrift och den stora omfattning, som den föreslagna reformen äger, det icke skulle vara nödigt mera än en strid mot utopier och väderkvarnar att vidtaga några åtgärder mot detta förslag. Men det är icke så. Det förhåller sig tvärtom. Den, som känner, huru utbredt sällskapet är och hvilken utmärkt organisation och

agitation det har, den vet, att motståndarne äro mycket aktningvärda och mycket farliga. Nystafveriet har gått som en härjande eld, snarlikt en sekt rörelse inom det religiösa området, öfver hela vårt land, och det kan i viss mån jämföras med sådana företeelser inom detta område som danssjuka, predikosjuka och kanske, för att komma närmare språket, som tungomålstalande. Detta gör, att denna rörelse fortfarande innebär en stor fara för vårt språks lugna utveckling. Men innan jag yttrar mig vidare om dessa högt aktade män, som jag icke känner och mot hvilka jag naturligtvis icke riktar någon personlig anklagelse, utan endast mot deras åsikter och åtgärder, vill jag först förklara, att jag är öfvertygad, att källan till deras nitalskan för vår ortografi nog är en ärlig fosterlandskärlek och en god vilja att gagna vårt folk. Men de missgrepp, som de gjort och som göra, att deras slutsatser också äro oriktiga, äro många. Bland de första och största tillåter jag mig omnämna, att de uppgjorde sina reformplaner utan att underkasta den frågan någon utredning, huruvida vårt nuvarande skriftspråk verkligen är så otillfredsställande, att det icke längre kan tillåtas att fortfarande åtnjuta den lugna utveckling, som det haft lyckan att njuta under framfarna tider, utan att det måste nödvändigtvis underkastas stora och genomgripande ändringar och att dessa ändringar måste gå i fonetisk riktning.

Genom en sådan plan hafva de också förbisett den sanningen, att ortografien i hvarje språk, som är bärare af en hög kultur och en rik litteratur, icke är och icke kan vara uppgjord efter några abstrakta teorier, utan att den har både tillkommit, uppkommit och utbildat sig under en omedveten, men med säkerhet arbetande språkkänsla, som under samverkan med flera andra faktorer slutligen framställt ortografien. Dessa faktorer äro bland andra härlednings- och samhörighetslagen, bruket och uttalet. Nu vilja dessa nystafvare undanskjuta influerandet af de förra af dessa faktorer till förmån för den sista, den fonetiska, för att helt och hållet upprätta det fonetiska stafningssättets suveräna envælde. Men detta har också beträffande deras rättstafningslära fört dem in i så stora svårigheter, att en kritiker, en granskare af deras system, som själf är nystafvare, men utaf en mera moderat läggning, har förklarat, att då de nu vilja med ett slag omstörta och upphäfva en af de största egendomligheterna i vår ortografi, göra de detta *mot* all tradition, *mot* bruket, *mot* närskylda folks exempel och *mot* af vetenskapen väl vitsordade åsikter. Och han frågar dem, om detta är möjligt och rimligt och om det är rätt, samt uppmanar dem, att för en gångs skull, uti sin ifver att göra det lätt för alla att *skrifva*, de också måtte betänka den ännu viktigare angelägenheten, att vi få behålla det, som gör språket lätt att *läsa*. Det är icke blott de skrifvandes, utan äfven de läsandes sak, det gäller.

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skriftspråkets form.
(Forts.)

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*

(Forts.)

Ja, det följer ännu en sak med nystafveriet, som innebär en större fara, än som allmänheten torde känna till. Det gäller de läror, som man med eller utan afsikt sprider till en okritisk allmänhet, att man med sitt fonetiska arbete egentligen åsyftar att tillgodose de små och betrycktas, särskildt barnens och föräldrarnes rätt till minskade skolbördor och att nystafvarne arbeta för att utjämna klasskillnaden mellan lärd och olärd, mellan bildade och obildade. Därigenom vinna de lätt ledda anhängare. Det är visserligen en villolära, ty äfven med den bästa rättstafning kan icke den obildades skrift jämföras med den bildades, förrän den förre fullständigt lärt sig litteraturspråket och grammatiken. Den så kallade »pigstafningen» kan man icke upphäva endast och allenast med rättstafning, utan det fordras vida mera. Det erfordras, hvad som är hundrafaldt svårare att lära än den enkla stafningsläran. Emellertid är denna rörelse särskildt tilltalande för alla unga intelligenser, som vilja bota samhällets brister. Ortografien är ett verksamhetsområde, som är tacksamt för dem, som idka en kvasi-vetenskaplig sport och som tro sig kunna vinna lätt köpta lagrar och ådagalägga utomordentlig skarpsinnighet endast genom att påvisa de oegentligheter, som finnas och alltid måste finnas i hvarje ortografi, till exempel att icke samma ljud alltid betecknas på samma sätt och att samma tecken icke alltid motsvarar samma ljud. Men nystafvarne uppträda icke blott som fonetiker, utan de uppträda äfven såsom profeter och välgörare för släktet, särskildt för det uppväxande släktet. De hafva ett godt hjärta. Särskildt röres det djupt vid tanken på de otaliga barnadagsverken, som nu förspillas genom den olämpliga ortografien och som skulle inbesparas, om den fonetiska rättstafningen infördes i så mycket högre grad, ju mera denna kunde radikaliseras. Nystafvaren tänker på, huru många plågsamma språktimmar, som skulle kunna undvikas och besparas barnen, och han försöker med fullt allvar att beräkna, huru många månader och år, som skulle kunna läggas till barnens lif och som nu gå förlorade blott till följd af vårt nuvarande skriftsätt, som han påstår vara skadligt för barnen till och med äfven i moraliskt och pedagogiskt hänseende. Emellertid, detta verkar i allt fall stor anslutning, som äfven kan brukas i politiskt afseende och möjligen äfven snart i socialistiskt afseende. Ty socialisterna hafva redan tagit sig an denna rörelse och tillämpa dess läror. Detta bevisar också, att rörelsen är en stor och mångsidig fara för språket, såvida icke kraftigt skydd däremot snart beredes.

Särskildt en annan sida utaf agitationen är märklig, nämligen den anvärfning utaf lärare, särskildt folkskollärare, som man gjort. Man har anlitat dem såsom »sakkunnige» i dessa frågor och som tacksamma hjälptrupper. Och man har äfven låtit utsprida den läran, att pedagogerna äro genom sin tjänst

och sitt arbete särskildt skickade och liksom skolorna själfskrifna att taga värden om ortografien, som sålunda förvandlas till en pedagogisk fråga. Men ingenting kan vara orimligare än detta. Det är ju för hvarje tänkande uppenbart, att skolorna såsom sådana icke hafva någon befogenhet att taga del uti rättstafningsfrågan, och allra minst bör därifrån uppslaget utgå till förändringar i den bestående rättstafningen. Skolan har ju till uppgift att fullkomna sina *metoder*, att underlätta *inlärandet* af kunskapsämnen, men denna lättnad kan ju rimligtvis icke vinnas därigenom, att föremålet för undervisningen *omformas* enligt de åsikter, som lärarne hysa och tro, att det borde vara, utan man måste taga undervisningsföremålet sådant, som det är, och som det historiskt föreligger. Det orimliga i denna uppfattning framträder särdeles bjärt, om man tänker sig här en lärare i tyska språket, som skulle anbefalla sina lärjungar att stafva tyska språket efter ett nytt tyskt neografiskt system, som han ansåge rationellare, och därigenom lättare att lära och läsa. Säkerligen skulle ett starkt ogillande resa sig mot ett sådant tilltag, och säkerligen skulle han ställas till ett ansvar, som gjorde ett uppreparande omöjligt. Man borde, synes det mig, då med fog kunna fordra, att samma skydd, som vi helt naturligt lämna det utländska språket i våra skolor, borde väl också vårt eget modersmål kunna få åtnjuta i eget land.

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skriftspråkets form.
(Forts.)

Jag har med det sagda sökt bevisa, att så, som frågan ligger, innebär denna nystafningsrörelse en stor våda för skriftspråkets framtid. Nystafvarne hafva en så förträfflig och fullständig organisation, de besjålas af entusiasm och de hafva dessutom haft sådana vunna segrar som den stora och oväntade att kunna förmå en svensk ecklesiastikminister att kontrasignera ett sådant regeringsbeslut som det nådiga cirkuläret af den 7 april 1906, att de verkligen kunna gå till den fortsatta striden med ökad mod och segervisshet. Därtill är faran sådan, att den hotar det dyrbaraste organet för vårt folks kultur och samling, och folket behöfver därför nu sina ombuds hela vakenhet och fosterländskhet för att bereda det skydd, som kräfves. Och i detta afseende är denna motion väckt. Det skulle dessutom, när nu ett öfvergrepp gjorts mot vår medbestämmanderätt i afseende på språket, vara högeligen sorgligt, om icke från detta friborna folks representanter en protest inlades och en antydan gjordes, att hädanefter regeringens ingripande endast borde förekomma, då det gällde att konstatera, hvad som är god skriftsed, samt att reglementariska regler icke borde påbjudas för andra ordformer än sådana, som redan vunnit allmän tillämpning i litteraturen.

Jag är förvissad om, att Första Kammaren nu som alltid skall behjarta det fosterländska behöfvet och gifva en yttring af sin åsikt till känna genom att antaga motionen, i trots af att den nu icke kan vinna Riksdagens bifall.

Jag yrkar sålunda bifall till motionen.

Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.
(Forts.)

Herr Lindblad: Jag vill icke trötta kammaren med att uttala en personlig mening i denna fråga, ty den kan icke mycket intressera. Men det är för att göra en stämman hörd från den del af vår folkskollärarekår, som måhända tillhör minoriteten och i hvarje fall icke blir eller får göra sig hörd, som jag här för en gångs skull efterkommer en framställd begäran och vill i korthet uppläsa innehållet af ett bref.

Det lyder:

»Det är »*skyddet för vårt språk*», som drifver mig att till Eder, herr riksdagsman, vördsammast framställa en *bön* — delad af allt sansadt folk i vårt land — att Ni, då språkfrågan förekommer i riksdagen, måtte insätta *hela Eder energi för laga skydd för språket*, om ej vårt modersmål skall totalt förstöras.

Det stora antalet intelligenta personer, som härstädes å listorna n:is — undertecknat masspetitionen om *återgång* till häfdvunna stafsättet, ansåg nystafningssofoget mera haft sin rot i partiintresse än i månhet om »stafningslättnader» för barnen — »lättnader», som reducerat sig till *intet* i jämförelse med den moraliska *skada* de utöfva på barnen: alstra *tanklöshet, lättja, slarf och själfsväld* i stafningen och dessutom ett i högsta grad tilltagande *rått, ovärdadt* talspråk så inom som utom skolan: ta', ba', dra', sa' i stället för bad, tag, drag, sade — — —

I följd af det *förråande* i nystafningen *motsatte* sig barnens föräldrar så här som i 100-tals andra församlingar ukasens tillämpning i folkskolorna. Till och med de »olärda» bönderna resonerade så här: Nog skola såväl svenska akademien som Riksdagen få yttra sig i saken, innan vi tillåta, att våra barn skola nedtryckas till ett *obildadt, ohyfsadt* skrift- och talspråk. Låt den, som ej har behof af att stafva rätt, *behålla* sin okunnighet, men hindra icke genom polisorder den, som vill sträfva att *höja* sig till ett bildadt skriftspråk. Den okunnige skall dock aldrig skriva sitt modersmål *rätt*, äfven om 10 ukaser förelades honom, och den bildade skall nog aldrig låta truga sig ned till ett obildadt språk. Skapa icke *tvenne* språk: de *bildades och obildades* lika som det icke redan *nu* funnes tillräckligt — klasshat.

Då herr Fridtjuf Berg — efter den stora petitionen i följd — »mobiliserade» sina »12,000 tecknade» landsortsfolkskollärare till stöd för sitt beklagliga tilltag den 7 april 1906, så må jag säga, att detta tal är absolut *vilseledande* för så svenska akademien som Riksdagen och allmänheten. Ty inom landsortslärofilialföreningarna af »Sveriges allmänna folkskollärareförening» äro medlemmarna icke *ensamt verkliga* lärare(-innor) utan ända till cirka 50 à 60 *icke-lärare(-innor)*, på försvinnande undantag när, på språkområdet absolut okritiskt folk, mest sammanrafsadt i agitationssyfte. Därförutom har det vanligen blott varit ett ringa fåtal verkliga lärare — ej sällan de okunnigaste och rödaste — som vid mötena i hela medlemsantalets namn fram-

trumfat de från »ukashögkvarteret» anbefalda sympati-resolutio-
nerna.

I verkligheten har mer än hälften af de verkliga lärarne
bland de 12,000 undertecknarne ställt sig fullkomligt *likgiltigt*
för nystafningen, äfven om de af falsk samhörighetsanda piskats
upp på resolutionslistorna.

De, liksom jag, veta nog sin *inkompetens att bedöma* språ-
ket, och att deras plikt är den att till folkets barn meddela
språket lika *oförkränkt*, som de själfva mottagit det.

De pjunkiga skäl för barnens »väl», som några lata folk-
skollärare ingifvit några lika lata lärare i de *högre* skolorna att
plädera för, förtjäna så mycket mindre afseeende, som dessa
högtstående språkjobbare alla förklarar, att nystafningen *icke* är
grundad på hvarken *vetenskaplig eller historisk* grund, utan ute-
slutande på *bekvämlighetsskäl* — lärarnes och barnens lättja.

Ett raskt grepp af så svenska akademien som Riksdagen —
återgång till det häfdvunna stafsättet — skulle hälsas med all-
män tillfredsställelse, ej minst af folkskollärarne.

Politiken har länge nog med detta nystafningsrabalder hållit
folkskolorna i gungning.

Ett lagstadgad riksspråk, en *norm* mot »klåfingrige», ove-
derhäftige språkjobbare, är hvad vi utan *dröjsmål behöfva*.

Herr riksdagsman! Låt icke mig och så många andra hafva
förgäfves vädjat till Eder!»

För min del ber jag blott, att denna skrifvelse får tala för
sig själf.

Herr vice talmannen: Det må vara sant, att hvad mo-
tion föreslår, icke rätt lämpar sig såsom moment i regerings-
formen, och det må också vara klart, att ett bifall till motionen
icke kan vara annat än en opinionsyttring. Men just därför, att
det är en opinionsyttring mot hvad som skett och för att sådant
icke må upprepas, gifver jag min röst åt motionen och manar
kammaren att bifalla motionen.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Jag begärde ordet, då jag
hörde herr Lindblad uppläsa den skrifvelse, han emottagit i denna
fråga. Jag kan icke med tystnad lämna den att förvaras till
kammarens protokoll, ty den innehåller verkligen sådana saker,
att jag tycker den ärade talare, som läste upp den, borde hafva
tvekat att åt dessa uttalanden bereda ett sådant förvaringsrum.
Jag protesterar mot att på detta sätt rena oförsyntheter af ano-
nyma personer intagas i Riksdagens protokoll.

Men jag vill, efter jag fått ordet, säga några ord äfven om
själfva saken. Vi äro allesammans ense om, att rättskrifningen
är något som utvecklas. Under denna utveckling måste förr eller
senare det ögonblick komma, då man måste säga till dem, som

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*

(Forts.)

undervisa: nu är stunden inne att lämna det gamla och gå öfver till något nytt, som under tiden arbetat sig fram. Däröfver, skulle jag tro, äro vi alla ense. Frågan blir då: hvem skall säga detta? Utskottets reservanter anse, att Riksdagen skall säga det, men utskottet anser, att det skall Kungl. Maj:t säga. I regel bruka vi, åtminstone i denna kammare, anse, att det är Kungl. Maj:t, som skall anföra svenska folket åt både den ena och andra riktningen, och följaktligen borde i enlighet med denna princip Kungl. Maj:t vara den, som skulle sitta och vakta på, huru tidens ur går fram, och säga, när klockan är slagen, när något nytt skall inträda. I själfva verket är det alldeles orimligt, att Riksdagen skall besluta i denna sak. Riksdagen består af 380 personer, af hvilka man kan antaga, att det icke finnes två, som stafva identiskt lika. Huru skall man då få fram ett riksdagsbeslut i en stafningsfråga, isynnerhet om det härvid skall bestämmas så detaljeradt, som motionärerna vilja? Det är alldeles omöjligt. Här bör nämligen makten att besluta ligga hos en myndighet, och denna myndighet är Kungl. Maj:t. Det är emellertid alldeles gifvet, att då Kungl. Maj:t fattar ett beslut i en rättskrifningsfråga, kommer han alltid att besluta något, som ligger längre fram i utvecklingen än många af oss gamla herrar kommit till, men det kan icke vara på annat vis, ty man kan icke vänta att alla, som skriva svenskt språk, skola följas åt i sin utveckling med afseende å rättstafningen. Jag skall taga ett exempel. För många år sedan var i vårt land en mycket liflig strid, huruvida man skulle stafva kvinna med *k* eller *q*, och alla argument, som anföras i dag till förmån för reservanternas förslag, anfördes då med kanske ännu större skicklighet och kläm af Sveriges största språkforskare på sin tid mot att man skulle lägga bort *q* och använda *k*. Här kan man se, hvad en normalt utvecklade opinion kan verka, enär vi alla nu hafva öfvergått till stafning med *k*. Jag för min del är icke säker på att stafningen med *k* blifvit så allmän, som den nu är, om det icke kommit befallning till skolorna, att de skulle använda *k* i stället för *q*. Det var svenska akademien, som då förde ordet, men svenska akademiens beslutanderätt anser jag i detta fall ännu mindre betryggande än Kungl. Maj:ts. Kungl. Maj:t har icke tillåtit sig en sådan våldsamhet, som svenska akademien gjorde i sjunde upplagan af sin ordlista, där den till och med tillät sig att ändra beteckningen af vårt fäderneslands namn. Må vara att ett och annat af den sista språkuksasen kunnat verka stötande, att den ännu i dag af oss i regeln icke blifvit smält eller godkänd, men i det stora hela går denna förändring i fullt historisk riktning. Den fortsätter en utveckling, som har börjat långt förut, och denna utveckling har äfven utan kungliga förordningar och akademiens beslut gått så grundligt tillväga, att om, såsom jag en gång i ett föredrag hörde, man jämför en sida i den först utgifna upplagan af Bell-

mans dikter med en sida i den på 90-talet, alltså före denna ukas, tryckta, skall man på denna sida kunna finna ungefär hundra olikheter mellan de bägge upplagorna. Så har utvecklingen gått, och den kommer att fortsätta i samma riktning mot ett förenklat skriftsätt. Det var ett steg i den riktningen, som man tog med beslutet af 1906. Att detta för öfrigt icke alls har tillkommit för att gagna lata lärare och lata skolpojkar, skall jag icke göra mig mödan att bevisa, men jag vill däremot påstå och kan af egen lärareerfarenhet intyga, att genom denna stafningsukas verkliga staffelen i skolgossarnas skripta betydligt minskats, och vidare vill jag säga, att bestämmelserna i denna förordning också hafva accepterats med synnerligt nöje af hela den yngre generationen. Antingen vi således uttala oss och afgifva eu opinionsyttring för eller emot, kommer nästa generation att stafva på det sätt, denna förordning bestämmer. Men att afgifva en opinionsyttring, såsom den siste talaren önskade, mot något, som af händelsernas egen utveckling visar sig vara riktigt och sundt, tycker jag är något som strider emot sundt politiskt förnuft, ty det kan aldrig vara politiskt klokt att sätta sig upp emot en utveckling, som är normal och går sin väg fram, antingen man ropar emot den eller icke.

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skrift-språkets form.
(Forts.)

Jag kan icke heller underlåta att göra en annan anmärkning emot den diskussion, som blifvit förd. Här har ideligen talats om språket och språkets fördärfvande genom förändringar i skriftsättet. Det finns språk, som icke alls hafva skrifven litteratur, och äfven sådana språk skulle kunna tänkas blifva fördärfvade, men tydligen kan detta icke bero på stafningssättet. I själfva verket är språket och dess skriftliga beteckning två olika saker, och här gäller frågan ändringar, som göras i sättet att skriftligen uttrycka språket. Att söka behålla det gamla betecknings-sättet utan hänsyn till språkets nuvarande uttal, det är att vilja i vårt land åstadkomma samma besynnerliga skriftsätt, som till exempel i England, och kan icke anses vidare önskvärdt utan tvärtom raka motsatsen. Det riktiga är naturligtvis, att skriftspråket smyger sig efter uttalet så mycket som möjligt. Det kan icke ske fullständigt, ty språket uttalas icke på samma sätt inom alla delar af vårt land, men det finnes dock ett uttal, som är allmänt bland de bildade, och ju mer skriftsättet smyger sig efter detta uttal, desto riktigare är det. Att under sådana förhållanden tala om att språket fördärfvas är naturligtvis nonsens. Här kan icke ens talas om att språkets skriftliga uttryckssätt fördärfvas, ty i själfva verket förbättras detta hvarje gång man tager ett steg, som närmar de båda sakerna, uttalet af språket och detta uttals uttryckande i skrift, till hvarandra. Att på något vis gifva en opinionsyttring emot denna utveckling kan jag för min del icke vara med om, och jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*
(Forts.)

Herr Hildebrand: Jag är alldeles öfverens med de talare, som ansågo, »att förändringar i stafningssättet böra ske med stor försiktighet och efter noggrann pröfning», och tror, att med 1906 års bestämmelser hade kunnat väntas något, samt att de kunde hafva varit mindre omfattande, när de skulle komma. Men jag kan omöjligt tänka mig, att den form, som af motionärerna föreslagits för att få fram den nödvändiga betänksamheten, skulle vara den riktiga. Ser man på deras förslag till formulering af § 79 regeringsformen, så heter det där, att »ingen förändring af rikets vapen eller flagga bör göras ej heller någon bestämmelse om svenska skriftspråkets form eller beteckningssätt meddelas utan Riksdagens samtycke.» Här råder tydligen en oerhörd principiell och praktisk olikhet. Statsmakterna kunna skaffa skydd för sitt beslut rörande riksvapnet eller rikets flagga; den, som missbrukar rikets vapen eller för oriktig flagga, kan ådraga sig och ådrager sig viss påföljd. Men statsmakterna kunna, synes det mig, omöjligt stadga, att hvarje svensk man och kvinna skall använda ett bestämdt stafningssätt, eller att, om de icke så göra, viss påföljd skall inträda. Hvad statsmakterna kunna göra, är endast att bestämma öfver stafningssättet i statens undervisningsanstalter, i ämbetsverken och i Riksdagens tryck. Men huru stafningssättet kommer att vara utanför denna jämförelsevis trånga krets, därom kunna de bestämmelser, som utfärdas af Kungl. Maj:t med Riksdagens bifall, på sin höjd vara vägledande, de kunna icke vara bestämmande. Skulle man därför få en sådan utveckling, att, om detta förslag ginge igenom, af den allmänna meningen omfattade förändringar i skriftspråket icke skulle kunna genomföras, då skulle man löpa den oerhörda risken, att det blefve *ett* stafningssätt inom statens undervisningsanstalter, hos Riksdagen och i ämbetsverken och *ett annat* stafningssätt i tidningsprässen, i skönlitteraturen samt större delen af svenska litteraturen. Och detta senare stafningssätt komme dock småningom att användas af den största delen utaf svenska folket. Jag tror icke att en sådan eventualitet är lockande, och det förefaller mig, att man icke bör igångsätta en sådan apparat, som att båda statsmakterna, Kungl. Maj:t och Riksdag, skola vara med om bestämmelser, som endast skulle gälla inom ett mycket begränsadt område. Det synes mig, att statsmakternas uppträdande bör påkallas i mer omfattande och ur statsintressets synpunkt viktigare fall än detta.

Herr vice talmannen har visserligen sagt, att ingenting nu kan definitivt bestämmas, men att kammaren här borde godkänna motionen för att därmed afgifva en opinionsyttring. Jag har varit nödgad att så många gånger offentligen i min tidning uttala mig mot beslut från andra håll uteslutande för att gifva en opinionsyttring, att jag för min del omöjligt kan, herr talman, ur denna synpunkt lämna min röst för motionen, och jag anhaller därför att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Säve: Jag anhåller att få tillägga ett par ord till mitt förra yttrande; dock är jag delvis förekommen af herr Hildebrand. Jag hade velat påpeka, att sådana fall skulle kunna inträffa, därest Riksdagen finge medbestämmanderätt i lagstiftningen för svenska språkets stafning, att man kunde få två slags stafningssätt. Ty det torde icke blifva så lätt att genomföra enighet med afseende på denna stafning. Det är icke sagdt, att Riksdag och Kungl. Maj:t komme öfverens, och det är visst icke sagdt, att det heller blefve lätt att förena Riksdagens båda kamrar om en och samma mening. Det hafva vi just här i Första Kammaren fått göra erfarenhet om. Jag ber att få erinra om hvad som passerade 1902. Då följde man ännu i riksdagstrycket det gamla stafningssättet, som användes på 60- och 70-talet. Man följde de äldsta upplagorna af svenska akademins ordlista, men en stor del af den bildade allmänheten, pressen och litteraturen hade redan sedan länge gått öfver till ett mera modernt stafningssätt. Då tillåto sig friherre von Kræmer och jag att i denna kammare väcka en motion, som gick ut på, att Riksdagen skulle i sitt tryck följa det stafningssätt, som användes i svenska akademins ordlista, 6:te upplagan. Första Kammaren behagade härtill gifva sitt samtycke, och motionen remitterades till Andra Kammaren, men här afslogs den eget nog på grund af ett anförande af herr Hedin, som i denna fråga visade sig ultrakonservativ. Kungl. Maj:t behagade emellertid fästa sin uppmärksamhet på själfva frågan, och så följde 1902 års bekanta rättstafningscirkulär till ämbetsverken, som motionärerna låtit bifoga sin motion. Carl von Friesen var då ecklesiastikminister. Nu var frågan löst, ty efter denna tid följdes i Riksdagen svenska akademins ordlista, sjunde upplagan, liksom äfven i allmänhet af myndigheterna och ämbetsverken. På detta sätt fick man enighet i stafningssättet. Hade då den lag varit genomförd, som de ärade motionärerna nu vilja införa i grundlagen, så hade en sådan enighet omöjligt kunnat komma till stånd. Kammare hade stått mot kammare, och följden hade blifvit den, att Riksdagen, statsdepartementen och de under statsdepartementen stående ämbetsverken i sina skrivelser fortfarande följt fjärde och femte upplagorna af akademins ordlista, men största delen af den bildade allmänheten, pressen, litteraturen och vetenskapsmännen följt ett helt annat och modernare stafningssätt. Detta kunde icke hafva varit önskvärdt.

Jag skall också be att få fästa uppmärksamheten på en annan sak. Språkets historia visar oss icke sällan, att vid en viss gifven tidpunkt man i afseende på stafningen af vissa ord återgår till ett äldre tidens såsom riktigare befunnet stafningssätt. De äldre af oss här i kammaren torde mycket väl kunna erinra sig, att man på 60-talet använde dubbel konsonantbeteckning framför verbaländelserna *de* och *te*, att t. ex. ordet ställde

*Ifrågasatt grundlags-
skydd för svenska skrift-
språkets form.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
grundlags-
skydd för
svenska skrift-
språkets form.*

(Forts.)

stafvades med två *l*. Så kom det nordiska rättstafningsmötet 1869 till stånd, hvarvid nystafvaren Artur Hazelius, hvars kärlek för svenska språket näppeligen någon sätter i tvifvel, yrkade på en enkel beteckning af konsonanterna, sålunda ställde med ett *l*. Det blef också vedertaget äfven i svenska akademiens ordlistas äldre upplagor. Nu har svenska akademien kastat om och öfvergått till dubbel beteckning af *l*-ljudet i stammen och sålunda stafvas ställde i sjunde upplagan af akademiens ordlista efter riktigare grunder med två *l* på samma sätt som på 60-talet. Jag ber att få tillämpa detta här. Många anmärkningar har man gjort emot 1906 års s. k. rättstafningsukas. Jag tycker icke heller om allt, som står i denna, och skulle icke hafva något emot om en återgång kunde ske i ett och annat. Mina herrar, en sådan återgång är möjlig, därest Kungl. Maj:t är den, som utöfvar högsta lagstiftningsmakten i afseende på svenska språkets stafning i undervisningsanstalterna, men skulle motionen antagas, är en sådan återgång exempelvis i fråga om *dt* i stället för *tt*, hvad som i cirkuläret framkallat största förargelsen, icke möjlig. Ty alldeles gifvet är, att en majoritet i Andra Kammaren näppeligen skulle kunna vinnas för en sådan återgång. Det skulle vara detsamma som att denna majoritet skulle desaouvera den minister, som kontrasignerade 1906 års cirkulär.

Jag vill icke besvära herrarne med att låta eder höra några ytterligare inlägg i rättstafningsfrågan, ty ni hafva hört redan tillräckligt däraf. Så mycket vill jag, liksom herr Johan Fredrik Nyström för en stund sedan, dock framhålla, att den riktning, som utvecklingen på stafningsområdet tagit, är en gång för alla gifven. Jag vågar påstå, att den var gifven redan för 150 år sedan, och den gick redan då ut på, att den fonetiska principen i stafningssättet skall efter hand undantränga den etymologiska. Den förste, som med erforderligt eftertryck fastslog den fonetiska principen i vårt land, var Sveriges störste språkforskare Ihre, och han gjorde det, då han skref: »Såsom orden äro en afbild af våra tankar, så äro bokstäfverne afbilder af orden; ju närmare altså målningen liknar thet hon skall föreställa, thess bättre gör hon sin tjänst, och therföre hafwer thenna satsen sin riktiga grund, att hvad örat hörer, bör ock ögat se.»

Rop på proposition hördes nu.

Herr Anderson, Albert: Den, som noga följt med svenska språkets utveckling under det närmast förflutna århundradet, har funnit, att språket under den tiden undergått förändringar icke endast i uttalet utan äfven i följd däraf i stafningssättet, men dessa förändringar hafva skett så småningom. De hafva icke skett på samma våldsamma sätt, som skedde genom 1906 års cirkulär. Under senare tider har svenska akademien efter hand

utgifvit ordlistor, och Riksdagen har också efter hand använt dessa ordlistor vid tryckning af riksdagsförhandlingarna. Dessa ordlistor innefatta en småningom skeende förändring i stafningssättet, beroende på ändring i uttalet. Nu säger utskottet här, att, om motionärernas förslag skulle gå igenom, skulle det uppstå mycket stor fara, emedan erfarenheten från andra länder visat, att språkfrågan lätt öfvergår till en ren partifråga, då den drages in under representationen. Ja, om man vill göra en sådan förändring, som 1906 års cirkulär föreskrifver, då är det ju gifvet, och det känna vi alla till, huruledes den har blifvit en partifråga. Här hafva talrika underskrifter å petitioner i ärendet inkommit till Kungl. Maj:t, och denna fråga har nu blifvit en politisk, en partifråga. Efter min mening har man gått alldeles för långt och alltför hastigt brutit med det förutvarande stafningssättet. Förändringen måste ske så småningom. För ungdomen, som nu skall lära sig det nya stafningssättet, inträffar det dock allt som oftast, att de måste läsa böcker, där det stafvas på det gamla sättet. Skillnaden mellan de båda stafningssätten är så stor, att det kan hända och har hänt, att ungdomen ibland icke vet, hur den skall stafva. Jag kan icke föreställa mig, att det skall möta några svårigheter af en sådan ändring, som motionären föreslagit att införas i nämnda paragraf, ty man kan gå till våga likasom förut. Det kommer ut en ordlista af svenska akademien och kamrarna kunna vara oförhindrade att besluta om stafning efter den nya ordlistan. Jag yrkar bifall till motionen.

Ifrågasatt grundlags-skydd för svenska skrift-språkets form.
(Forts.)

Herr Lindblad: Jag ber blott att få säga ett par ord till lektor Nyström med anledning af den skrivelse, jag tillät mig uppläsa.

Den är visst icke anonym, men jag ansåg mig icke berättigad att gifva namnet åt offentligheten och — förföljelsen. Och att jag tillät mig uppläsa skrivelsen utan att ändra något i sak torde vara tillbörligt. Att de ord, som däri uttalades, voro kraftiga, torde bäst bevisa hvad som skribenten troligen vill visa, med hvilken harm den s. k. ukasen mötts på många håll, äfven bland de s. k. fackmännen. . . . Att en folkskollärare kan tillåta sig att kritisera andra medlemmar af kåren, det trodde jag icke var i lag förbjudet. Jag visste icke heller förut, att det, att en folkskollärare vågar angripa elementarlärare, skulle vara ett »crimen læsæ majestatis.»

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och

förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 6 och bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 61.

Herr von Möller erhöll på begäran ordet och yttrade: För att icke blifva oskyldigt misstänkt att hafva röstat för motionen anhåller jag att på detta sätt få anmäla min reservation mot beslutet.

Om ändrade grunder för tillsättning af borgmästare- m. fl. tjänster i Stockholm.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 21 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande ändrade grunder för tillsättning af borgmästare samt af rådmän och magistratssekreterare i Stockholm m. m.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 90, hade herr *P. Zimdahl* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta anställa utredning rörande ändrade grunder för tillsättning af borgmästare samt af rådmän och magistratssekreterare i Stockholm äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, att förevarande motion ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade afgifvits af herr *Clason*, som ansett, att utskottet bort i af reservanten angifvet syfte tillstyrka motionen.

Herr Clason: Såsom herrarne behagade finna, har jag mot utskottets betänkande afgifvit min reservation, och jag vill tillägga, att, äfven om jag står ensam som reservant, har nog den tanke, jag uttalat, haft åtskilliga sympatier i utskottet.

Till stöd för reservationen skulle jag nästan kunna inskränka mig till att anföra en del af utskottets motivering. Utskottet erkänner nämligen tydligt själf på sid. 5, att den nuvarande ordningen för tillsättande af borgmästare samt af rådmän och magistratssekreterare i Stockholm, är förenad med afsevärda olägenheter i skilda hänseenden, så att en ändring däri på goda skäl kan ifrågasättas. Utskottet framhåller också, huru det upprepade gånger inträffat, att valmännen vid upprättande af borgmästareförslag låtit sig ledas af sådana synpunkter, som icke hafva varit behöriga, andra synpunkter än hänsyn till skicklighet och erfarenhet i domarevärf, och att man, för att få fram en viss kandidat, på förslaget uppfört två andra, vare sig alldeles undermåliga eller ur andra synpunkter otänkbara. Det lärer väl också vara ett alldeles oförnekligt faktum. Därtill ha emellertid under senare tid också kommit, att bland dessa obehöriga synpunkter, hvilka börjat tagas i betraktande, äfven börjat räknas politisk åskådning, politisk partifärg, ja, det har till och med inträffat, att denna enligt min och utskottets uppfattning obehöriga synpunkt tagits i teoretiskt försvar och framstälts såsom alldeles naturlig och berättigad. Vårt rättsväsende skulle således dragas in i de politiska partistriderna. Det synes mig, att man under sådana förhållanden omöjligen kan jäfva, att en ändring i detta hänseende verkligen är både högst nödig och nyttig.

Utskottet är nu med därom, men utskottet vill i alla fall, under hänvisning till den nu pågående processreformen, icke föreslå denna skrifvelse. Ja, om processreformen låge färdig på hyllan, så att den kunde tagas, kunde jag förstå detta, men, såvidt jag förstår, är den hänskjuten till en rätt oviss framtid, och göres under tiden ingenting för själfva valsättet, kan det hända, att man under en ganska oviss framtid får stanna vid det gamla, det enligt utskottets egen uppfattning ohållbara.

Nu har utskottet dessutom på sid. 5 i motiveringen framhållit, att det anser befogadt, att stadsinnevävarne själfva skola få göra sig hörda på ett annat sätt vid tillsättande af dessa tjänster. Det vill med andra ord säga, att den väntade processreformen icke skall gå ut på att alldeles upphäfva deras valrätt, utan någon valrätt skall bli kvar. Under sådana förhållanden synes det mig alldeles uppenbart, att det är synnerligen behöfligt att så fort som möjligt slå in på den väg, som i min reservation antydes, d. v. s. att vare sig reformera valsättet eller på andra sätt hindra undermåliga kandidater att komma fram. För så vidt man tänker sig något slags valrätt bibehållen, såsom utskottet gör, blir det i alla fall nödvändigt att förr eller senare slå in

Om ändrade grunder för tillsättning af borgmästare- m. fl. tjänster i Stockholm.

(Forts.)

Om ändrade grunder för tillsättning af borgmästare- m. fl. tjänster i Stockholm.

(Forts.)

på den vägen. Skjuter man upp det, till dess processreformen är genomförd, ja, då skjuter man upp det till en oviss framtid. Gör man det åter nu, har man redan vidtagit en nödig och nyttig reform, som skall komma att bespara våra städers innevånare mycket obehag, skydda vårt rättsväsende för politisk inblandning och därigenom komma att öka rättssäkerheten inom landet. Under sådana förhållanden kan jag icke underlåta att yrka bifall till motionen.

Herr Uppström: Jag hade i utskottet anmält min reservation mot vissa delar af betänkandet, men af någon tillfällighet har det icke blifvit anmält å det papper, som vi nu hafva framför oss. Det, som efter min mening bort inflyta i betänkandet, var en erinran, att lagskipningen icke var någon kommunal angelägenhet utan en riksangelägenhet, som icke skulle utöfvas i städerna af på annat sätt tillsatta personer, än å landet. Sedan uråldriga tider hafva i städerna befattningarna, såväl de administrativa som de judiciella, utöfvats af personer, tillsatta under mer eller mindre samverkan af städernas innevånare. Förmodligen har den första kommunala förvaltningen varit rent civil; rättsskipningen låg fortfarande i händerna å domstolarne i den kringliggande landsbygden, men sedan städerna blifvit starkare, drogo de till sig äfven den rättsskipande myndigheten i saker, som angingo städernas innevånare. På landet hafva statsmakterna tagit om hand tillsättningen af domstolarnes ledamöter, men i städerna står man kvar på den gamla ståndpunkten. Detta kan ju icke fortfa; skäl därtill saknas, lagskipningens organer böra tillsättas i städerna som på landet af regeringsmakten. Ett ytterligare skäl härför är, att den allmänna lagstiftningen har sedan längre tid tillbaka börjat öfverlämna mål till stadsdomstolarne, vissa arter af mål såsom växel mål, sjörättsmål o. s. v. Jag förstår väl hvad det är, som gjort, att städerna fått behålla sina domstolar och att ändring därvidlag icke gjorts. Det är den omständigheten, att städerna anses själfva aflöna sina tjänstemän. Detta är emellertid sant allenast till en del, ty de hafva för sina utgifter sedan äldre tider erhållit bidrag af staten, jag menar genom jordar, den sedermera så kallade donationsjorden, tolag m. m. Men härvid bör å andra sidan kommas ihåg, att genom nämnda öfverlämnande af vissa mål åt rådstufvurätterna det kan hända, att dessas arbete så väsentligen ökas, att städernas utgifter för sin rättsskipning äfven måste ökas; städerna få fordran af kronan.

Nu är det utsikt, att det stora rättegångsombildningsarbetet skall taga sin början. Då finnes det, enligt min mening, intet skäl, såsom den nya lagberedningen också erinrar, att underdomstolar skola fortfarande behållas, som tillsättas på olika sätt. Icke heller finnes det något skäl för att städerna skola fort-

farande få behålla sin särskilda domsrätt. Om denna princip skulle stå fast, skulle den bestämdt utgöra ett hinder för ett rätt ordnande af den nya domstolsorganisationen.

Att i forna tider landsbygden och städerna hade olika domstolar, det kan ju också förklaras däraf att de hade särskilda mål. Städerna hade hufvudsakligen handels- och industrimål, landsbygden sådana, som föranleddes af landtmannanäringarna. Men förhållandet är nu annorlunda; handeln och industrien hafva flyttat ut på landet och utöfvas där i nästan lika stor utsträckning som i städerna, den gamla skillnaden är således ej oväsentligen upphäfd. Att för städerna efter en sådan förändring skulle återstå att få ordnade särskilda myndigheter att handlägga magistratsgöromål, polisväsende m. m. är naturligt, likasom att denna uppdelning af göromålen tarfvar en särdeles vidlyftig utredning.

Det har nu föreslagits, att endast ändring skulle äga rum med afseende på valsättet, med behållande af valrätten. Jag vill i förbigående anmärka, att ehuru motionen endast afser borgmästare och rådmän samt magistratssekreteraren i Stockholm, kan man icke tänka på saken utan att hafva i minnet äfven rådmännen i småstäderna, som äro tillsatta af stadsfullmäktige, och rörande utskottets anmärkningar mot valmansförhållandena vid borgmästareval måste jag uttala, att desamma gälla lika mycket nämnda stadsfullmäktigeval i småstäderna, ty de enskilda intressena spela där fullt ut samma roll och intrigerna för den ene eller andra kandidaten fortgå där i lika grad som vid borgmästarval. Grundlagens stadgande om skicklighet och förtjänst såsom uteslutande befordringsgrund kommer lika litet till sin rätt i det ena som i det andra fallet — men man har trott, att denna ändring skulle kunna äga rum på kortare tid än i sammanhang med det stora förslaget. Det är emellertid icke så säkert; och det vore icke alldeles så nyttigt att genom ett föregående beslut liksom på förhand bestämma stadsdomstolarnes organisation och därigenom i viss mån binda dem, som skola taga befattning med den stora frågans lösning. Det är icke heller så alldeles visst, att man kommer fortare till resultat på den väg, som reservanten föreslår, ty om Riksdagen ej har den meningen, att herr Clasons reservation bör bifallas, så, då ett förslag kommer i den riktningen, säger Riksdagen nej och att den vill hafva frågan i sin helhet utredd och på en gång pröfvad. Skulle Riksdagen däremot säga ja, så binder den både sig och dem, som få sig uppdraget själfva lagstiftningsarbetet, såsom jag sagt, och det är min önskan, att detta arbete får fortgå i fred och ro och de, som komma att syssla med detsamma, vara oberoende af alla hänsyn och fritt äga att pröfva alla omständigheter, den ena organisationens möjliga företräde framför den andra och om nydanandet bör blifva mer eller mindre genomgående.

Om ändrade grunder för tillsättning af borgmästare m. fl. tjänster i Stockholm.

(Forts.)

Om ändrade grunder för tillsättning af borgmästare- m. fl. tjänster i Stockholm. Jag hade tänkt att formulera ett tillägg till utskottets motivering, men då jag nu yrkar afslag på reservationen och bifall till utskottets betänkande, så tror jag, att om kammaren bifaller betänkandet, kammaren äfven därigenom uttalat, att stadsdomstolarna böra betraktas såsom riksdomstolar och ledamöterna i desamma tillsättas i enlighet härmed.

(Forts.)

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ewerlöf: För några år sedan tillät jag mig väcka en motion af ungefär lika lydelse med den som nu föreligger, och eftersom jag då uttalade mig i frågan, torde jag icke nu behöfva upptaga kammarens tid utan kan inskränka mig till att blott hänvisa till mitt yttrande vid ifrågavarande tillfälle, med tillkännagifvande tillika, att jag naturligtvis icke i något afseende ändrat min åsikt i frågan. Då den föreliggande motionen, om ock af utskottet afstyrkt, dock blifvit af detsamma ganska välvilligt bedömd, torde i den omständigheten ligga en maning för regeringen att åtminstone låta verkställa en utredning i saken. Jag vill till sist säga, att om min motion möjligen den gången kom för tidigt, fruktar jag att den nu föreliggande kommit för sent.

Herr Rudebeck: Efter den motivering utskottet gifvit för sin hemställan, hade man kunnat förvänta, att utskottet skulle hafva kommit till ett annat slut. Utskottet har ganska tydligt framhållit denna frågas betydelse och de bristfälligheter, motionen medelst den föreslagna lagändringen afser att afhjälpa. Jag tror, att om man under en längre följd af år iakttagit huru det pläгат tillgå vid borgmästare- och rådmansvalen särskildt i de mindre städerna kan man näppeligen komma till någon annan uppfattning, än att det nuvarande valsättet är högst olämpligt för att icke begagna ett starkare uttryck, och erfarenheten har ofta visat, att resultatet af dessa val ingalunda blifvit hvad det bort blifva, eller att de till tjänsten mest skickade också fått densamma. Där spela in andra omständigheter, som äro för valmännen mera afgörande än de, till hvilka man bort taga hänsyn, och i följd däraf har också utgången af dessa val ofta utfallit mycket otillfredsställande.

Skälet, hvarför utskottet ej velat föreslå någon skrifvelse, har varit, att frågan om en ny processordning ligger under behandling, men det torde nog komma att dröja ganska länge, innan något resultat häraf vinnes, och det synes mig icke vara något skäl att låta en fråga som denna, hvilken mycket väl när som helst borde kunna tagas i öfvervägande, få vara oafgjord. I likhet med den siste talaren håller äfven jag före, att förändringen borde gå ännu längre än hvad motionen begär, och jag finner, i likhet med honom, att en statens domstol helt och hållet bör ställas skild från handläggning af administrativa frågor, samt att

rådstufvurätterna i städerna böra ordnas fullständigt såsom domstolar och alltså i öfverensstämmelse med våra häradsrätter. Ehuru jag visst icke vill förneka, att de administrativa bestyren inom en stad, hvilka nu tillkomma en borgmästare, äro ganska maktpåliggande och ganska viktiga, vill jag dock säga, att jag anser domarevärfvet vara ännu viktigare och att jag tror, att det skulle vara ganska lyckligt om dessa i sig själf skilda värf ej med hvarandra för mycket sammanfördes, och att fördenskull en anordning vidtoges, hvarigenom denna sammanföring undvekes.

Om ändrade grunder för tillsättning af borgmästare- m. fl. tjänster i Stockholm.
(Forts.)

Klämmen i motionen gifver emellertid mig ej egentligen anledning att yrka bifall till densamma, men då jag är fullkomligt öfvertygad om att, därest Riksdagen afläte en sådan skrifvelse som den här föreslagna, skulle det hafva den fördelen med sig, att frågan snart kunde komma under bedömande — därvid förvisso äfven den synpunkt, jag framhållit, kommer att tagas under öfvervägande — något som vore synnerligen önskvärdt. Jag vill därför inskränka mig till att yrka bifall till motionen.

Herr Blomberg: Jag skall anhålla att få ansluta mig till en del af den siste ärade talarens yttrande, som, om däri icke innefattas allt hvad denne talare egentligen äsyftade, dock i själfva verket träffat kärnpunkten i denna sak. Förhållandet är nämligen — hvilket man i denna fråga alldeles icke får förbise — att borgmästare och rådmän i städerna företråda tvenne uppgifter: den ena uppgiften är domareverksamhet, den andra en mycket omfattande och allt mer och mer betydelsefull verksamhet i förvaltningens tjänst, delvis hand i hand med de kommunala myndigheterna. Denna senare uppgift, som förefinnes för borgmästare och rådmän såsom magistrat i alla städer med undantag för Stockholm, hvarest densamma är af mycket underordnad betydelse, vållar just denna frågas svåröslighet och gör, att man icke kan hos Kungl. Maj:t framställa önskemål i så sväfvande ordalag och med en så sväfvande motivering, som motionärens förslag innehåller. Man måste tydligen klargöra, att frågan ställer sig väsentligen olika allt efter som man vill och kan lösa sambandet mellan domstol och förvaltande organ eller icke. Den tankegång, som ligger bakom utskottets resonemang, innebär, att en processreform alldeles gifvet måste leda till det resultat, att underdomstolarne i rikets skilda delar måste blifva dömande organ för områden, omfattande både land och stad. På det sättet komme då rådstufvurätterna att såsom särskilda domstolar upphöra och de nya domstolarne i analogi med landsbygdens häradsrätter att befrias från administrativa ärenden. För de förvaltande organ, hvilka sedan blefve kvar i städerna, skulle egentligen icke komma att återstå någonting annat, som stode i samband med den dömande verksamheten, än ett mer eller mindre begränsadt antal polismål. Under

*Om ändrade
grunder för
tillsättning af
borgmästare-
m. fl. tjänster
i Stockholm.*
(Forts.)

sådana förhållanden skulle denna institution i städerna med dess borgmästare och rådmän blifva af en helt annan natur än nu, och städernas gamla rätt i afseende å tillsättande af bisittare i dessa organ äfvenledes blifva på ett helt annat sätt motiveradt. Men det går icke att lösa frågan om borgmästare- och rådmansbefattningarnas tillsättande på ett tillfredsställande vis utan att man först och främst har gjort klart för sig, huruvida rådstufvurätterna skola bibehålla sin ställning såsom domstolar eller icke. Och därför tror jag det vara fullständigt lönlöst att begära en utredning i detta ärende, förrän denna preliminära fråga blifvit löst.

Det är dessa skäl, som föranledt att utskottet, med uttalande af sin fulla anslutning till det åskådningssätt, som motionen innehåller i det stycket, att det icke kan anses lämpligt, att domarebefattningar må tillsättas på det sätt, som nu understundom börjat tillämpas med afseende å val af borgmästare och rådmän, dock icke kunnat tänka sig, att någon verklig lösning af frågan kan genomföras, förrän man först kommit till klarhet, huruvida och i hvilken mån rådstufvurätterna såsom domstolar skola komma att väsentligt förändras.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergendahl: Då jag har alldeles samma uppfattning som den näst föregående talaren, skall jag yttra mig helt kort.

Jag tror såsom han, att om en reform skall vidtagas uti ifrågakomna afseende bör densamma blifva mycket grundligare än motionärens ifrågasätter. Det bör tagas i öfvervägande icke i främsta rummet frågan om nya grunder för tillsättande af borgmästare och rådmän, utan om man ej snarare bör vidtaga förändringar i de bestämmelser, som nu gälla i afseende å dessas funktioner. Det är riktigt, synes mig, att de, som hafva bestyr med den kommunala administrativa förvaltningen, väljas af kommunerna, men det är olämpligt att de, som utöfva domareverksamhet, skola vara beroende på val, hvilkas utslag äro så oberäknliga och vid hvilka hänsyn ingalunda tages just till de egenskaper, som hos domare framförallt böra förefinnas. I likhet med hvad den föregående talaren framhållit, bör det blifva fråga om, huruvida icke borgmästares och rådmäns domareverksamhet bör helt och hållet bortfalla eller ock begränsas till handläggning af rena polismål. För en sådan förändring fordras gifvetvis en omorganisation af domstolsväsendet. Beträffande det andra området, det kommunalt administrativa, där borgmästare och rådmän äro verksamma, synes det mig vara nödigt, att detta verksamhetsområde betydligt utvidgas, ty detta kräfves obestriddigen af det kommunala arbetets allt mer och mer invecklade och omfattande beskaffenhet. Men, som sagdt, den förändring, jag anser nödig,

står i samband dels med en förändring af domstolarnas organisation och dels också med en omläggning af vår kommunala förvaltning.

I afseende å den föreliggande motionen synes det mig, att man icke kan komma till annat slut än det, hvartill utskottet kommit och hvartill jag anhåller att för min del få yrka bifall.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 21 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande n:r 8, i anledning af väckta motioner om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:r 210, hade herr vice talmannen *Karl Staaff* samt herrar *Fridtjuv Berg*, *Jakob Pettersson*, *Axel Schotte*, *J. Bromée*, *D. Persson* i Tällberg, *S. H. Kvarnzelius*, *Karl Starbäck*, *G. Jansson*, *Ad. Wiklund*, *Johan Ericsson*, *Ernst Beckman*, *L. Gust. Broomé*, *Joh. Ström*, friherre *Carl Carlsson Bonde*, *K. G. Karlsson* och *Th. af Callerholm* hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta att §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionen angifvits.

Punkten 1.

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.*

Utskottet hade hemställt,

att Riksdagen måtte, med bifall till den af herr Staaff m. fl. afgifna motion, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen.

(Lydelse enligt det vid innevarande års riksdag antagna förslaget:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått 35 års ålder samt

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män och kvinnor, som uppnått 35 års

Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande femtiotusen riksdaler eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst tretusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk *man* från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller är i konkurs-tillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sist förflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats *honom* själf, *hans* hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande femtiotusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst tre tusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk *medborgare, såväl man som kvinna*, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurs-tillstånd;

b) *gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och hvilkens man är i konkurstillstånd;*

c) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats *understödsstägaren* själf eller *denes* hustru eller minderåriga barn;

d) *gift kvinna, hvilkens man häftar för understöd, som under löpande eller sistförflutna kalenderåret tilldelats henne eller makarnas minderåriga barn;*

e) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sist förflutna kalenderåren;

f) *gift kvinna, som ej varit boskillnad och hvilkens man häftar för honom påförda utskylder till stat eller kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;*

Om politisk röst rätt och valbarhet för kvinnor.
(Forts.)

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 19.

Till *ledamot* i Andra Kammaren *kan* endast utses *man*, som *äger* valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 19.

Till *ledamöter* i Andra Kammaren *kunna* endast utses *män och kvinnor*, som *äga* valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 21.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Som sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

§ 21.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Som sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Kvinna är berättigad att afsäga sig riksdagsmannauppdrag, äfven om icke något af nu nämnda skäl är för handen.

Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

Afsägelse af riksdagsmanna-
uppdrag, ehvad den göres vid
valtillfälle eller efteråt, mellan
riksdagar, pröfvas af Konun-
gens befallningshafvande.

Afsägelse af riksdagsmanna-
uppdrag, ehvad det göres vid
valtillfälle eller efteråt, mellan
riksdagar, pröfvas af Konun-
gens befallningshafvande.

Reservationer hade afgifvits:

1) af herr *Björck*, som anført:

»Då jag, i likhet med motionärer vid föregående Riksdagar, finner det både rättvist och för det allmänna gagneligt, att kvinnan erhåller politisk rösträtt och ej kan finna, att hon däri-
gonom skulle 'dragas in i en politisk verksamhet, som skulle kunna göra henne främmande för hennes förnämsta plikter såsom hemmets vårdarinna och framför allt såsom maka och moder', så fruktar jag däremot, att detta skulle blifva fallet, om hon äfven tillerkändes valbarhet. I så fall skulle det kunna blifva en verklighet, att den gifta kvinnan (och när man talar om kvinnan, bör man i första rummet tänka på den gifta) rycktes från hemmet, från make och barn för att flere månader om året vistas vid Riksdagen. Ett sådant förhållande skulle jag finna både bakvänt och för det allmänna liksom för familjen i hög grad skadligt; och därtill vill jag ej medverka.

På grund häraf hade jag önskat, att utskottet afstyrkt de ändringar rörande §§ 9, 19 och 21 af riksdagsordningen, hvilka ändringar föreslås i herrar Staaffs m. fl. motion, och endast förordat de ändringar, som i samma motion förekomma rörande § 16.»

2) af herr *Uppström*, som anført:

»Vid 1906 års riksdag beslöt Riksdagen aflåtande till Kungl. Maj:t af skrifvelse om utredning af frågan om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till Andra Kammaren borde beredas jämväl åt kvinnor. Den begärda utredningen har ännu icke afhörts. Vid sådant förhållande och enär skäligh tid för dess afvaktande ännu ej gått till ända, har jag ej ansett lämpligt att nu tillstyrka motionen hvarken hvad angår beredande af rösträtt åt kvinnor och än mindre i dess helhet.»

3) af herrar *Blomberg*, *Östberg*, *Sjöholm*, *Berger* och *von Geijer*, som ansett, att utskottet bort, med erinran om Riksdagens redan år 1906 hos Kungl. Maj:t gjorda hemställan om verkställande af en fullständig och allsidig utredning af frågan om politisk rösträtt för kvinnor och under åberopande af de skäl, som af 1907 års särskilda utskott n:o 1 och 1908 års konstitutionsutskott anfördes mot bifall till de vid dessa års riksdagar väckta förslag om beredande af politisk rösträtt och valbarhet åt kvinnor, som

i allmänhet synas fortfarande äga full giltighet, afstyrka de i nu föreliggande motioner framställda yrkanden om politisk rösträtt och därmed förbunden valbarhet för kvinnor; samt

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.*

(Forts.)

4) af herr *Clason*, som anfört:

»Valmanskåren till Andra Kammaren utgjorde 1908 enligt preliminära uppgifter 622,976. Vid 1906 års slut — de senaste uppgifter vi äga — utgjorde antalet män öfver 24 år, d. v. s. den nya valmanskåren enligt det nu definitivt antagna förslaget, 1,308,737. Därifrån böra dock frånräknas understödstagare, högst 50,157 — siffran afser manliga understödstagare öfver 15 år och är alltså för hög — samt utländska undersåtar, vanfrejdade och i konkurs varande, cirka 10,000, sammanlagdt högst 60,000. Återstår sålunda en ny valmanskår af närmare 1,250,000.

Kvinnor öfver 24 år voro enligt 1906 års siffror 1,467,253. Ett afdrag för understödstagare (högst 98,862) och utländska undersåtar, vanfrejdade och i konkurs varande (omkring 5,000), skulle minska denna kvinnliga valmanskår med c:a 104,000 d. v. s. till omkring 1,360,000. Läggas härtill männen, blir sammanlagda suman 2,610,000.

Såsom dessa siffror visa, kommer den hittillsvarande valmanskåren redan genom den nu genomförda rösträttsreformen att blifva mindre än hälften af den nya valmanskåren. Skulle äfven kvinnlig rösträtt nu genomföras, skulle proportionen ännu mera förändras: den nya valmanskåren skulle uppgå till 2,610,000 mot vid senaste val förekommande omkring 620,000. För en lugn utveckling utan alltför starka kastningar kan en så genomgripande förskjutning inom en så begränsad tidrymd icke vara tillräddig. Redan denna grund, likasom ock den omständigheten, att hos Sveriges myndiga kvinnor — enligt 1906 års siffror 1,598,751 — trots den ifrigaste agitation icke någon mera allmän begäran om politisk rösträtt kunnat uppdrivas, synes mig, oberoende af principiella grunder, innebära tillräckliga skäl för att det framlagda förslaget ej kan anses 'högst nödigt eller nyttigt'»

Herr *Blomberg*: Då jag jämte några andra af Första Kammarens ledamöter i konstitutionsutskottet afgifvit reservation mot det föreliggande betänkandet, hvaruti föreslås ändringar uti åtskilliga paragrafer af vår riksdagsordning i syfte att bereda politisk rösträtt och politisk valbarhet jämväl åt kvinnan, har jag ansett det vara nödigt att med några ord motivera denna vår afvikande mening, ehuru väl de åsikter, jag härvid kommer att uttala, redan förliden riksdag af mig gjordes gällande.

Först och främst erinrar jag i korthet därom, att jag medverkad till den skrifvelse, som 1906 af Riksdagen afläts till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t ville åstadkomma en utredning rörande beredande af politisk rösträtt åt kvinnorna,

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.*

(Forts.)

och jag gjorde det med den bestämda uppfattning, att med den utveckling, hvartill vi då kommit, och hvilken syftade därhän, att s. k. allmän rösträtt skulle komma att införas med afseende å Sveriges män, jämväl den tiden nalkades, då politisk rösträtt i större eller mindre omfattning äfven borde beredas våra kvinnor, och denna uppfattning vidblifver jag ännu i dag. Jag vidgår alltså, att det är ett framtidsperspektiv, som måste stå klart för oss allesammans, att den allmänna rösträtt, som vi nu antagit, helt visst kommer att ytterligare vidgas genom medgifvande af rösträtt äfven åt kvinnorna; men därifrån och till ett omedelbart antagande af ett sådant förslag, som nu föreligger, är det ett ganska väsentligt steg.

Först och främst är det för mig uppenbart, att det är tämligen orimligt, om Riksdagen, då den hos Kungl. Maj:t begärt utredning i frågan, ej skulle afvakta denna utredning. Att gå till väga på ett sådant sätt skulle väl ha sin grund uti endera af tvenne anledningar, antingen den att förhållandena numera så ändrat sig, att man icke längre är i behof af någon dylik utredning, eller ock att den väckta motionen erbjudit den grundliga utredning af spörsmålen och så säkert och noggrannt affattade bestämmelser, att man utan tvekan kunde omedelbart antaga förslaget. För min del tror jag emellertid, att man hvarken i ena eller andra hänseendet kan anse sig hafva kommit ifrån den en gång intagna ståndpunkten och att en utredning ännu i dag är väl af behofvet påkallad samt att vi sålunda både böra och kunna afbida resultatet af denna utredning.

Men jag vill äfven tillägga, att det i själfva verket ej gifves någon anledning till brådska, utan att vi mycket väl kunna låta anstå med den ifrågavarande reformen tills utredning — och den så noggrann och fullständig som möjligt — blifvit oss förelagd. Ty hvilken skulle väl den tvingande anledningen vara till ett sådant hastverk, som det man nu vill genomdrifva? Den förefinnes icke därutinnan, att vi skulle hafva kommit efter i den allmänna utvecklingen och att det sålunda för oss gäller att skynda på, för att vi icke skola blifva — hvad våra liberala pläga påstå — ett efterblifvet folk. Det är ju i själfva verket så, att den reform, som man nu åstundar att hos oss realisera, icke finnes genomförd annat än rent undantagsvis och då endast delvis. Hos de stora kulturfolken är frågan ännu knappast på allvar upptagen å dagordningen och ingenstädes kan reformen anses genomförd på sådant sätt, att vi från dess tillämpning i det offentliga lifvet kunna hämta någon som helst säker erfarenhet rörande verkningarna af en förändring, som är så vidtgående och så djupt ingripande som den här föreslagna. Då så är förhållandet synes mig, att krafvet på närmare belysning och pröfning är mycket starkare i fråga om denna författningsändring än rörande förändring af grundlagsbestämmelser i allmänhet.

Här gäller det nämligen en omdaning af samhällets grundvalar, som är af den betydelse, att man sannerligen icke bör skrida till ett beslut, förrän man med visshet vet, hvad det gäller och kan någorlunda öfverskåda frågans innebörd; man måste besinna, att det är stora och väsentliga förändringar, som innefattas i detta reformförslag. Men det finnes också en annan anledning att icke nu på något sätt brådska och den ligger däruti att vi nyss genom Riksdagens beslut genomfört en stor och djupt ingripande reform på den politiska rösträttens område. Det torde vara för samhället af stor vikt, att man nu ger sig tid att se till, hvilken innebörd denna reform verkligen har och hvilka de omedelbara verkningarna af densamma visa sig vara, innan man begifver sig ut på nya, alldeles obekanta områden och afviker från de vägar, som en lugn utvecklings erfarenhet har utstakat och där vi möjligen kunna finna oss tillrätta äfven efter vidtagna betydliga förändringar.

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

Till sist har jag blott några ord att säga, nämligen att det synes mig vara af vikt icke blott för staten — af det skäl jag redan anfört — utan äfven för kvinnorna själfva, att vi icke i detta afseende skynda för hastigt. Det förefaller mig nämligen vara för kvinnans inträde bland de politiskt röstberättigade af vikt, att hon inträder dit så väl rustad som möjligt och att hon kommer in dit med någon erfarenhet af offentlig verksamhet och med mera allmänna åskådningar i motsats till dem, som hon utvecklats inom den trängre krets, där hon i sitt arbete hittills rört sig. Först då kan kvinnan komma att gifva åt den stora skaran af väljande den värdefulla insats, hon själf hoppas, att hon skall komma att gifva och hvilken äfven vännerna af kvinnans politiska rösträtt förvänta af henne.

Nu har genom nya bestämmelser i vår kommunala lagstiftning öppnats tillfälle för kvinnan till en omfattande verksamhet på den kommunala själfstyrelsens område. Vore det då ej klokt. för att icke säga högst nödigt, att kvinnan först finge tillfälle att öfva sina krafter i denna verksamhet och att pröfva i hvad mån hon själf må finna sig ägnad för det offentliga lifvets värf och stridigheter samt i hvilken mån hon har krafter att fullgöra de uppgifter, hvilka på detta sätt äro för henne tillgängliga? Mig synes detta vara en helt naturlig sak. Och kvinnan själf skulle med sådan erfarenhet gå till det nya värfvet såsom deltagarinna i de politiska väljarnes krets under vida bättre förutsättningar. Hennes vyer skulle ha vidgats, hennes blick på de uppgifter, hvaråt hon då skulle få ägna sig, vore skärpt; hon skulle blifva en vida värdefullare insats i det politiska lifvets arbeten, än man kan säga, att kvinnan blifvit i vårt östra naboland, där hon alldeles oförberedt fått inträde i representationen, men där erfarenheten ej torde kunna högt vitsorda hennes värde.

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.*
(Forts.)

Det synes mig därför vara en naturlig sak, att man icke nu må skrida till antagande af ytterligare utsträckning af den politiska rösträtten i vårt land, innan vi ännu hunnit förvärfva någon insikt om innebörden och verkningarna af den reform vi redan beslutit och innan de krafter, hvilka det nu gäller att ytterligare insläppa bland väljarskarorna, fått tillfälle att i någon mån utbilda sig för den verksamhet, som tvifvelsutän i framtiden äfven skall komma att upplåtas åt kvinnan.

Jag har i det föregående egentligen endast talat om politisk rösträtt. Att det föreliggande förslaget jämväl afser politisk valbarhet för våra kvinnor och sålunda går längre, än man ännu vågat gå i något annat land än i Finland samt äsyftar en utvidgning af rättigheter, som knappt inom Riksdagen varit föremål för någon allvarlig pröfning och öfverläggning, gör förslaget ännu mera oantagligt.

På grund af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig yrka afslag å utskottets förslag.

Herr Sæve: Jag har icke funnit någon anledning att frångå den ståndpunkt i föreliggande fråga, som jag haft äran angifva här i kammaren vid åtskilliga föregående tillfällen. Visserligen kan jag väl tänka mig, att flertalet af denna ärade kammares ledamöter helst skulle hafva sett, att frågan om kvinnans politiska rösträtt fått hvila för denna riksdag, och jag tror nog äfven, att man inom landet skulle behöft ro för rösträtsdebatter, åtminstone så pass länge, tills man kunnat få räkna med erfarenheten från den första tillämpningen af den nya kommunala röstskalan och den proportionella valprincipen vid de blifvande landstingsmannavalen i mars nästa år. Men för mig står det dock klart, att de krafter, som verka för kvinnofrågans lösning hvad beträffar den politiska rösträtten, äro så starka, att vi här i Riksdagen näppeligen ett enda år lära kunna få undanskjuta denna fråga från våra förhandlingar. Ty kvinnorna hafva nu allmänt vaknat till medvetande om, att de äro samhällsmedlemmar äfven de, att deras insatser i det ekonomiska och sociala lifvet äro lika oundgängliga för samhället som männens och att de därför äro berättigade att fordra att få medverka äfven de vid de allmänna ärendenas afgörande. De kunna icke längre känna sig tillfredsställda med, att frågor, som stå dem så nära, skola afgöras utan någon som helst medverkan från deras sida.

Jag tänker här närmast på den snigelmässiga långsamhet, med hvilken lagstiftningen på familjerättens område fortskrider. Hur länge har icke kvinnan yrkat på förändringar på detta område för att hennes rättsliga ställning bättre än för närvarande måtte medels lagstiftning betryggas, särskildt med afseende på målsmanskapet samt mannens förvaltanderätt öfver den gifta kvinnans egendom. Man hade kunnat vänta, att lagstiftningen

skulle utan längre dröjsmål tagit familjerätten under ompröfning, men efter det beslut, som Riksdagen för icke länge sedan fattade med afseende på Kungl. Maj:ts proposition om anslag till en processkommission, lära nog kvinnorna få vänta länge ännu på de af dem så länge och ifrigt önskade reformerna. Anslaget till en processkommission afsåg nämligen att möjliggöra genomförandet af den såsom nödig ansedda reformen af processväsendet för att lagberedningen skulle kunna gripa sig an med familjerätten, med afseende på hvilken Riksdagen själf i flera särskilda skrivelser påyrkat reformer. Riksdagen afslog emellertid det begärda anslaget och uttalade på samma gång, att det arbete, som processkommissionen skulle utföra, borde öfverlämnas åt den gamla lagberedningen, hvadan arbetet med familjerätten finge tills vidare anstå. Då processrättsreformen lär taga en tid af 7 à 8 år, kan man ju lätt förstå till hvilken aflägsen framtid Riksdagen vill undanskjuta frågan om reformerna på familjerättens område. Kan man undra på att sådant skall väcka misstämning och åstadkomma allt ifrigare fordringar på ett snart afgörande af frågan om kvinnans politiska rösträtt, så att kvinnorna själfva snart måtte blifva i tillfälle att göra sina kraf gällande vid de allmänna valen? Och, mina herrar, det beslut, som för några dagar sedan fattades med afseende på kvinnors användande vid visst industriellt arbete nattetid, torde hafva icke så litet ökat denna misstämning, ty det visar, då beslutet gått emot kvinnornas egna önskningsar, på ett frappant sätt, huru litet dessa ha att säga i frågor, som röra deras viktigaste intressen, ty dit hörer väl, att de själfva få något att säga, när det skall bestämmas om deras tid och arbetskraft.

Men orätt gör man de ledande bland kvinnorna, om man föreställer sig, att de med sin rösträttsrörelse blott afse att gagna sina intressen. Nej, mina herrar, denna stora rösträttsfråga är icke blott en kvinnornas intressefråga, den är äfven, grundad som den är på ett rent rättfärdighetskraf, en hela samhällets intressefråga, ja, jag vågar påstå den är den mest betydelsefulla och viktiga fråga, som i detta ögonblick kan framläggas för Riksdagen och komma under dess behandling. Frågan gäller ju ingenting mindre än, om den hälft af nationen, som utgöres af hustrur, mödrar och döttrar, skall ställas utanför den kallelse till nationell samling och den maning till medborgerlig pliktuppfyllelse och känsla af ansvar för representationens beslut, som den nu genomförda representationsförändringen afser att ställa till allt Sveriges folk. Och för ett litet folk sådant som vårt är det väl af ännu större vikt, att denna kallelse och denna maning kommer till alla och enhvar, än hvad det kan vara för de större folken. Detta hafva äfven ledarne för kvinnornas rösträttsrörelse klart för sig. Ty bläddrar man i de ströskrifter, medelst hvilka de söka verka för sin sak, finner

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.*

(Forts.)

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.*

(Forts.)

man, att de i dessa alltjämt framhålla, att de i rösträtten se icke blott en rättighet till skydd för kvinnornas intressen, utan äfven och lika mycket en skyldighet till ansvarsfylld medverkan till fosterlandets bästa. Kan man ej då förstå, huru smärtsamt och förödmjukande det skall kännas för varmhjärtade, fosterlandsälskande kvinnor att veta, att samma grundlagstiftning, som med få undantag inbjuder alla svenska män, som uppnått en viss ålder, utan hänsyn till om de härför äro skicklige eller ej, ja, om de äro samhällsordningens vänner eller rent af uppenbara fiender, att delta i vården af samhällets viktigaste angelägenheter, ställer samtliga svenska kvinnor utanför denna inbjudan och därigenom likställer dem med de bedröfliga kategorier af icke välfredade eller afsigkomne och urspårade manliga individer, som från rösträtten äro särskildt uteslutne.

Nu hafva emellertid sympatierna för kvinnans rösträtt inom Riksdagen under de senaste åren icke så litet vunnit i styrka. Man kan finna detta af den siste ärade talarens anförande, och det framgår ju i all synnerhet af 1906 års konstitutionsutskotts betänkande, där utskottet förklarade, att det fann det näppeligen förenligt med införande af en vidsträckt rösträtt för män att utesluta kvinnan från direkt politiskt inflytande. Hon hade nämligen lika stora intressen att tillvarata i samhället som mannen och borde därför sättas i tillfälle att genom deltagande i de politiska valen göra dem vederbörligen beaktade. Och härtill komme, tillade utskottet — jag ber att få särskildt betona detta — att kvinnan på grund af sina särskilda egenskaper vore ägnad att utöfva ett gagneligt inflytande på den sociala lagstiftningens område. Riksdagen godkände detta riktiga resonemang och beslöt i öfverensstämmelse med utskottets hemställan den bekanta skrivelse till Kungl. Maj:t, om hvilken den siste talaren nyss ordat och hvaruti begärdes en allsidig utredning af frågan, om och i hvilken utsträckning rösträtt äfven borde beredas kvinnorna.

Genom detta beslut fördes kvinnornas rösträttsfråga ett godt stycke framåt. Riksdagen hade därmed erkänt det berättigade i kvinnornas rösträtt och dess gagnelighet för staten. Men å andra sidan har man i denna skrivelse velat se ett hinder för ett snart afgörande af frågan. Det har framhållits, särskildt nu här i de reservationer, som åtfölja utskottets betänkande, att man måste afvakta denna utredning, innan man kan gripa sig an med realitetsbehandlingen. Det har sagts, att det vore att gå Kungl. Maj:t i förväg, om man fattade ett beslut, innan Kungl. Maj:t kommit med den begärda utredningen och i öfverensstämmelse med denna framlagt en proposition i ämnet. Men jag tänker, att vår regering visst icke skulle ogärna se, ifall hon sluppe företaga denna utredning och i följd häraf också sluppe framlägga propositionen för Riksdagen. För öfrigt befinner sig

ju rösträttsfrågan i ett helt annat läge nu än år 1906. Nu är männens stora rösträttsfråga löst, och kvinnornas rösträttsfråga kan således ej nu försvåra dess lösning. Och då vi, låt vara mer eller mindre godvilligt, godkänt principen om allmän rösträtt, lär det svårligen blifva möjligt att ena Riksdagens kamrar om någon annan rösträtt för kvinnorna än om en sådan, som är likartad med den, som redan gifvits männen.

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

Och hvad vill man hafva utrönt genom denna utredning, som man ej i hufvudsak vet förut? Man vet ju, huru många kvinnorna äro, huru många af dem nått myndighetsåldern, huru många äro gifta eller ogifta, huru de äro fördelade mellan olika yrken och verksamhetsgrenar. Ja, man vet mycket annat. Man vet, huru många af dem, som äro kommunalt skattskyldiga och huru många af dessa som restera för obetalda kommunalutskyl-der. Man vet också, huru många procent af männen, som restera för obetalda kommunalutskyl-der. Det är då lätt att göra en jämförelse. Af den jämförelsen framgår, att kvinnorna äro mycket sparsammare och ordentligare och mera pliktagna vid fullgörandet af sin skatteplikt, än männen äro. Men man vet också mycket annat. Man vet, att siffrorna för fylleriförseelser af kvinnor i Sverige 1904 ställde sig mot dylika af män som 1,500 till 40,000, och att brottmålsstatistiken i dess helhet visade 58,000 manliga brottslingar mot 2,300 kvinnliga, hvilket visar, att kvinnorna stå framför männen i sedlighet, redbarhet och lag-lydnad. Och de egenskaper, jag nu nämnt, måtte väl vara att värdera hos dem, som skola utöfva rösträtt. Men hvad man icke kan uppvisa och hvad ingen utredning lär kunna gifva en exakt visshet om, det är, huru kvinnorna, därest de få politisk rösträtt, skola komma att ställa sig till de stridande politiska partierna. Men icke så litet torde man dock kunna sluta sig till af hvad man tror sig känna om kvinnornas psykologi. Den visar visserligen, att de äro mera impulsiva än männen. Erfarenheten har också lärt, att i tider af revolutionära eller ekonomiskt sociala kriser många kvinnor äro särskildt benägna för att omfatta extrema idéer, men hvad som mest verkar på det stora flertalet, det är de speciellt kvinnliga intressena, och dessa röra sig i första rummet om hem och härd, om make och barn, ja, om allt hvad som kan göra hemmet till hvad det bör vara — grundvalen för en sund och sedlig samhällsordning.

Och då hemlifvet på så mångfaldiga områden tangerar samhällslifvet, måste kvinnornas intressen särskildt vända sig åt de sidor af lagstiftningen, som beröra religion, kyrka, uppfostringsfrågor, sedlighetsfrågor, hygieniska och fattigvårdsfrågor, med ett ord alla sådana frågor, som afse samhällets utveckling och förbättring i etiskt hänseende. På detta sätt komma kvinnorna att i bästa mening blifva samhällsbevarande, och till sitt stora flertal skola de därför komma att förstärka just de element af de man-

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.*
(Forts.)

liga röstägande, som vilja värna den nuvarande samhällsordningens grundvalar: religionen, familjen och äganderätten. Vore jag ej för egen del så öfvertygad, som jag är, att beviljandet af rösträtt åt kvinnorna skulle bland samtliga valmännen åstadkomma en väsentlig förskjutning åt höger och sålunda minska de religions- och samhällsfiendliga elementens inflytande vid blifvande val, så skulle äfven jag rädas för de höga siffror på nya röstägande, som en af reservanterna, herr Clason, uppvisat i sin reservation, och då skulle jag ej här djärfvas förorda ett bifall till utskottets hemställan.

Nu har emellertid utskottet hemställt ej blott om rösträtt, utan äfven om valbarhet. Då jag anser, att valbarheten är en alldeles gifven följd af rösträtten, har jag ej heller ansett mig böra taga afstånd från kvinnornas valbarhet. Hvad som vanligen brukar anföras mot denna valbarhet, att den skulle draga kvinnorna från deras egentliga uppgifter i hemmen, är ett mycket svagt skäl. Riksdagsplatserna äro ju ej flere än 380. Det är väl antagligt, att, om kvinnor äfven blefve valda, de ej skulle upptaga ett alltför stort antal platser i riksförsamlingen, och huru många platser, de nu än komme att upptaga, torde detta väl ej öfva något större inflytande på hemmens verksamhet i det hela i ett land med en befolkning af öfver 5 miljoner människor.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck: Som herrarne se, har jag bifogat en liten reservation till det afgifna utskottsbetänkandet. Jag har gjort det, icke därför att jag är emot kvinnans rösträtt, utan därför att i utskottsbetänkandet rösträtt kombinerats med valbarhet.

Sympatierna för rösträtten har jag haft länge. Jag var med år 1906 och skref under herr Lithanders motion om rösträtt. Således är det ett gammalt favoritämne för mig, att kvinnan bör få sådan rätt. Men hvad hennes valbarhet beträffar, kan jag icke förstå, att den skall följa som en konsekvens af att hon har rösträtt. Det är ju ej en gång alla röstberättigade män, som hafva valbarhet, utan den nya rösträttslag, som vi fått, skiljer ju tydligt mellan sådana, som hafva rösträtt, och sådana, som äfven hafva valbarhet till ena eller andra kammaren. Därför kan man ej säga, att det följer som en konsekvens af att kvinnan får rösträtt, att hon skall vara valbar. Ätminstone förr har kvinnan ej heller önskat valbarhet, utan hållit på rösträtt. Med hjälp af agitation har kraf på valbarhet först på senare tiden blifvit framställdt. Men jag tror, att det finnes intet lättare sätt att slå ihjel ett förslag om rösträtt för kvinnan än att kombinera det med förslag om valbarhet. Jag tror ej, att i verkligheten ett sådant förslag har majoritet vare sig i Första Kammaren eller i Andra Kammaren. I Andra Kammaren skulle det

nog ej gå igenom, om man ej där vore säker på, att Första Kammaren ej tager det, och i Första Kammaren är jag säker på, att det ej går, åtminstone än på länge.

Valbarhet vill jag ej hafva med, men jag håller på, att kvinnan skall hafva rösträtt. Detta finner jag rättvist och tidsenligt, och jag finner det — därvid fäster jag mesta afseendet — för fäderneslandet gagneligt. I kvinnans hela lynne och läggning finnes dock något annat än i mannens, och att hon skall få vara med och rösta till riksdagsman, tror jag är en nödvändig och nyttig sak. Då nu dammluckorna blifvit så öppnade för männen, att män nästan af alla kategorier kunna få rösta, tror jag, att kvinnorna, som i många fall äro förständigare, böra få vara med och se till, att valen utfalla på det sätt, som är för fäderneslandet gagneligt.

Här talas om, att utredning är begärd, och att man skulle vänta på utredningen. Ja, det är ju visserligen sant, men hvad är det egentligen, som skall utredas? Såsom den föregående talaren har sagt, veta vi redan hvad man genom utredningen skulle få veta, och då är det ju ej skäl att försinka saken endast för denna utredning, som man ej vet, om den kommer nästa år, om tio år, eller om den kommer alls. Dessutom anser jag det vara fara i dröjsmål genom sakens uppskjutande i väntan på utredningen. Den faran sammanhänger med, att vi mycket väl behöfva kvinnornas rösträtt nu, så snart som möjligt, när männens rösträtt blifvit så allmän. Jag tror, att i stort sedt kvinnorna äro mera försiktiga och mera konservativa än männen, och att det skulle öfva ett välgörande inflytande på riksdagsmannavalen, om kvinnorna då finge vara med.

Dessutom är det ett annat skäl, som talar för att ej uppskjuta saken. Kvinnorna vilja hafva rösträtt och för den saken har mycket agiterats. Visar sig Första Kammaren oförstående, måste det — det tycker jag mig hafva märkt — drifva kvinnorna dit, där de få medhåll, där man vill gifva dem rösträtt, och då komma de mer och mer in på det radikala brädet. Det vill jag ej vara med om. Jag vill, att kvinnorna skola hafva rösträtt, och att sådant skall medgifvas dem så snart som möjligt, så att kvinnorna därigenom få tillfälle att deltaga i riksdagsmannavalen och välja män, som kunna bevaka både deras eget intresse och fosterlandets väl. Herr talman! Jag får yrka bifall till min reservation.

Herr Sjöcrona: Det är för åtminstone de allra flesta af kammarens ledamöter väl bekant, att jag vid fyra föregående riksdagar väckt motioner om rösträtt för kvinnan, men icke om valbarhet, som jag i motsats till herr Säve anser ingalunda vara en alldeles nödvändig följd af rösträtt. Jag vidhåller fortfarande den åsikt, jag sålunda flera gånger uttalat.

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.*
(Forts.)

Det har invändts mot rösträtten för kvinnan, att rösträtten icke kan eller får anses vara en medfödd medborgerlig rättighet. Ja, det har jag för min del i försvaret för mina motioner alltid åberopat. Den invändningen godkänner jag fullkomligt. Men det nu antagna rösträttsförslaget uppställer ju ändock åtminstone några förbehåll, enligt hvilka mannen måste så att säga förvärfva rösträtt: han får ju icke rösträtt förrän året efter det, under hvilket han fyllt 24 år, han skall kunna försörja sig själf, så att han icke behöfver mottaga fattigunderstöd, han får, om han har någon skatt att betala, ej hafva för oguldna utskylder m. m. Det är ej alls ifrågasatt några andra villkor för kvinnans rösträtt. Hon skall således också förvärfva denna rätt.

Jag skall nu icke upprepa de skäl, som jag vid flera tillfällen har anfört, utan vill endast hafva sagdt, att då kvinnan måste likaväl som mannen lyda landets lagar, då hon på samma sätt som mannen måste betala skatt, och då hon enligt ett nu antaget grundlagsändringsförslag kommer att hädanefter i vida större omfattning än hittills användas i kommunens och statens tjänst, anser jag det vara en naturlig och alldeles obestriddlig rätt för henne att också få deltaga vid val af de ombud, som skola stifta lagar och pålägga skatter. Jag anser också, att man icke kan tala om allmän rösträtt, så länge man utesluter hälften af Sveriges befolkning från denna rätt.

Jag har emellertid ansett det vara onödigt och olämpligt, att denna fråga skulle återupptagas vid denna riksdag. Det är onödigt, därför att den ju under alla förhållanden icke kan slutligen afgöras förrän år 1912. Det är således god tid att upptaga den nästa år eller till och med år 1911. Jag har också ansett det vara olämpligt, därför att Riksdagen år 1906 hos Kungl. Maj:t begärt en utredning i denna fråga, och därför att det ju måste antagas, att, då Riksdagens Första Kammare två gånger afslagit förslaget om rösträtt för kvinnan på den grund, att Första Kammaren ville afvakta denna utredning, det borde kunna antagas, att Första Kammaren skulle vidhålla denna uppfattning äfven vid denna riksdag, ehuru jag för min del på de skäl, som herr Säve redan anfört, ej anser denna utredning vara nödvändig eller behöflig för att afgöra denna fråga.

Då nu emellertid genom den väckta motionen frågan kommit upp, kan jag naturligtvis icke annat än söka göra gällande den uppfattning, som jag så många gånger kämpat för, nämligen att kvinnan skall tillerkännas rösträtt på samma villkor som mannen, men icke valbarhet, på de skäl, som herr Björck anför i sin reservation och som fullkomligt öfverensstämmer med hvad jag anförde vid sistlidet års riksdag. Jag skall således tillåta mig yrka, att Riksdagen må i anledning af den af herr Staaff m. fl. afgifna samt herr Bergströms motion antaga att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad

lydelse af § 16 riksdagsordningen: § 16 = *utskottets förslag*, som tillerkänner hvarje svensk medborgare, såväl man som kvinna, rösträtt. *(Om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor.)*

(Forts.)

Herr Wieselgren: Den förste ärade talaren hemställde, huruvida det icke vore skäl att låta Sveriges kvinnor ännu något vänta på den rösträtt, de begära, helt enkelt därför att, om det dröjde, de skulle hinna att under tiden ännu bättre rusta sig, vidga sina vyer, blifva mera skickade att taga emot den vidgade rätt, som skulle dem beredas. Detta är ju alldeles onekligt. Men skulle då icke alldeles detsamma hafva anförts, när det gällde att utvidga männens rösträtt? Om vi icke anse, att det varit lämpligt att i fråga om männen säga: nej, de skola få vänta ännu en tid, tills de blifvit bättre rustade, då frågar jag: är det då lämpligt att komma fram med det skälet gentemot kvinnorna? För min del tror jag det icke.

Om jag skall på grund af de förhållanden, som äro för oss allmänt kända, och som bestyrkas af vår allmänna statistik, säga, hvilka som hafva visat sig bättre skickade, bättre rustade för denna rätt, männen eller kvinnorna, så måste jag ovillkorligen säga: det hafva kvinnorna gjort. Ty om jag ser på hvad vår justitieministers berättelse om rättstillståndet i riket upplyser, säger den, att under år 1906 fälldes 2,322 män för gröfre brott, men endast 238 kvinnor; 10,479 män sakfälldes för ringare brott, men endast 418 kvinnor. För förseelser 48,787 män, men blott 1,579 kvinnor. För min del kan jag icke se annat, än att kvinnorna speciminerat bra mycket bättre för sin rösträtt, än hvad männen gjort för sin. Och när jag då till på köpet, vid granskning af de där förseelserna, finner, att af dem 46,145 äro *fylleri*-förseelser, begångna af män, under det att kvinnorna här representeras endast af 1,484, må väl också det vara fulltygad, att den så viktiga frågan, huruvida den blifvande utvidgningen af rösträtten för män skall vara särskildt för nykterhetslagstiftningen lyckobådande, måste besvaras i den riktning, att vi rent af som en garanti mot, att denna lagstiftning icke vanföres — åtminstone har jag för min del funnit det så — måste påyrka den kvinnliga rösträttens inträde så nära som möjligt i samband med denna mennens utvidgade rösträtt.

Jag intar emellertid samma ståndpunkt i fråga om kvinnornas valbarhet, som min ärade vän herr Björck i sin reservation uttalat sig för. Jag kan icke se annat, än att man äfven här bör iakttaga den lämpliga regel om arbetets fördelning, som är en nationalekonomisk regel af den högsta betydelse; och då det kan sägas, att kvinnorna kunna åtaga sig och sedan urminnes tid åtagit sig företrädesvis vården om hemmet och barnens rättigheter, hvilket skall kunna förhindra dem att utöfva riksdagsmannaskap, bör sådan uppgift icke påläggas dem, under det att

Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

däremot den rätt, som de kunna anlita och begagna sig af, utan att för längre tid lämna sina hem, nämligen rösträtten, bör lämnas dem utan något slags tvekan. Jag tror också, att frågan om valbarhet spelar en mycket liten roll i fråga om de kvinnliga önskemålen om ökad politiskt inflytande. Ty om en eller annan kvinna blefve invald i svenska Riksdagen, betydde det oändligt litet; men hvad som däremot betyder oändligt mycket är, att de kvinnliga rösträttsmassorna få tillfälle att intaga sin taktiska ställning på den stora valplatsen, där valstriderna skola utkämpas. Jag tror således, att man icke bör sätta valbarhet såsom en axiomatisk följd af rösträtt. Jag vet ingenting, som logiskt taget kan bevisa det påståendet.

Herr talman! Jag ber att på de skäl, som jag nu anført, få ansluta mig till det yrkande, som den nästföregående talaren, herr Sjöcrona, gjorde.

Herr Clason: Såsom skäl för afstyrkande af konstitutionsutskottets förslag hafva för mig de siffror varit tillräckliga, som jag tillåtit mig anföra i min reservation. Dessa siffror visa, att den nuvarande valmanskåren skulle, om kvinnans rösträtt genomföres inom den närmaste tiden, i ett slag växa från i rundt tal 622,000 till 2,610,000. Det är för mig alldeles tydligt, att det är hvarken klokt eller välbetänt och än mindre »högst nödigt och nyttigt» att så hastigt vidtaga en så skarp omkastning i våra politiska förhållanden. Den grunden har således för mig varit alldeles tillräcklig för att yrka afslag.

Jag har i min reservation äfven anført en annan grund, nämligen att från Sveriges myndiga kvinnor trots en ifrig agitation icke någon mera allmän önskan om politisk rösträtt framkommit. Flera föregående talare hafva emellertid såsom skäl för motionerna anført, att här funnes ett sådant allmänt kraf; man har talat om ett kraf från »alla Sveriges kvinnor», och använt andra liknande uttryck. Jag vågar alldeles bestämdt bestrida detta, och jag skall såsom skäl för mitt bestridande be att få citera två yttranden just af kvinnor, den ena motståndare, den andra vän af kvinnans rösträtt, i hvilka yttranden jag tillåter mig att understryka några uttalanden, som synas mig särskildt betecknande. Det ena är afgifvet just i dessa dagar af en högt bildad och synnerligen intelligen svensk kvinna. Hon skriver: »Här vore platsen att säga några ord om ett mycket aktuellt spörsmål: det om kvinnans politiska rösträtt. Det första intrycket vid betraktandet af denna rörelse är för mig detta: ack, så mycken dyrbar tid och arbetskraft, som går att *agitera upp en stämning hos kvinnorna, som ej finnes*. Hvad betyder denna kvinnans rösträtt? Icke ens de ifrigaste rösträttskvinnorna tänka sig nu kvinnans valbarhet till Riksdagen. Alltså betyder den i första hand en massa nya människor vid valurnorna — kvinnor.

Af dessa finnas några få, som verkligen veta hvad de vilja och göra. Så en mängd intelligenta kvinnor, som gärna skulle vilja rösta på en bra och klok karl till riksdagsman, men som omöjligt kunna förstå, att den, som bäst kan svälja ett partiprogram utan att blinka, är den bästa riksdagsmannen. *Och så hela den stora kvinnomassan, som hvarken har förmåga eller lust att taga reda på hvad det gäller.* När det nu är mängden, som gör det, förstår man lätt, att just dessa kvinnor komma att bli utsatta för en hänsynslös agitation. Om man bevittnat, huru högt partiledelsernas vägor kunna gå äfven i ett jämförelsevis hyggligt och sansadt samhälle, må man kunna ana, hvilka medel en mäktig partiledning skall kunna använda för att få kvinnorna med sig, när partiet behöfver dem. Knappast är det den värnplikt fosterlandet fordrar af oss kvinnor i brydsamma tider att förtynga, försinka och försvåra statsmaskineriet, eller rent af att försöka spränga vår Riksdag med det färska kvinnovinet.»

»Just på grund af min ofvan yttrade tanke om kvinnans ofrånkomliga villkor och min månhet om hennes verkliga makt i samhället, finner jag det så oförståndigt, att kvinnorna på denna ytterligt demokratiska väg vilja skaffa sig en skenbar makt.»

»Och här gå nu duktiga kvinnliga intelligenser och konstruera upp för sig ett så artificiellt kall som att agitera för kvinnans politiska rösträtt!»

Detta yttrande var, såsom nämnts, afgifvet af en kvinna, som är motståndare till den politiska rösträtten.

Så skall jag äfven be att få citera en anhängare, som gifvit sin mening till känna i den tidning, som går under namnet »Dammernas egen». Hon har af tidningen förklarats vara »en för rösträttssaken varmt intresserad kvinna» och har i ämnet där infört några betraktelser förliden höst, ur hvilka jag ber att få citera följande: »Den kvinnliga rösträttspetitionen räknade ju 140,000 namn. Det är sant, att petitionen ståtade med denna höga siffra, men detta sakförhållande, sådant det ter sig nu, när det ligger tillräckligt långt tillbaka i tiden för att kunna i sin helhet öfverskådas, synes vittna betydligt mer om namninsändarnas energi än om undertecknarnas hängifvenhet för rösträttssaken, ty hade petitionen, hvilket man ju på sin tid ville göra troligt, verkligen uppburits af ett djupt känt rösträttsbehof och ett allvarligt menadt rösträttskraf, så skulle gifvetvis petitionärerna icke nöjt sig med *den på det hela taget ganska litet sägande obetydligheten att raspa under sina namn på en lista, som af ljänstaktiga händer trugades på dem,* utan äfven gått in i de kvinnliga rösträttsföreningarna, hvilka ju måste anses såsom de organ, genom hvilka den kvinnliga rösträtten skall vinnas. Intet ställde sig hindrande i vägen härför. Medlemskapet förpliktade dem icke till något som helst arbete, vållade dem icke ringaste besvär, och årsafgiften, ett och ett halft öre per vecka räknadt »— såvidt

Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

jag kan förstå, alltså 75 öre per år —» borde icke kunnat afskräcka ens den allra fattigaste.»

»Med hänsyn till det energiska rösträttsarbete, som under de senaste åren bedrifvits, och hvilket till hufvudsyfte haft just att värfva föreningsmedlemmar, kan det låga medlemsantalet icke tagas som annat än *ett eklatant bevis på, att de svenska kvinnorna i allmänhet icke äro rösträttsintresserade.* Härför talar också mycket tydligt den omständigheten, att rösträttsnederlaget i Riksdagen icke förorsakade den minsta uppståndelse inom kvinnovärlden, icke gaf anledning till ens den svagaste protest från det hållet. De svenska kvinnorna hafva inga bestämda sociala och politiska önskemål, för hvilkas förverkligande de behöfva rösträtten. *Rösträtt är en rättighet, som de icke veta sig hafva någon praktisk användning för, och som därför är dem absolut likgiltig.*

»Utan tvifvel hafva den kvinnliga rösträttsrörelsens ledare haft blicken öppen för denna kvinnornas rösträttsliknöjdhet och varit besjälade af en lefvande åstundan att få den undanröjd och ersatt med ett starkt rösträttsintresse. Det synes emellertid som skulle de härutinnan hafva grundligt misslyckats, och det torde icke vara uteslutet, att orsaken till misslyckandet ligger i det olämpliga sätt, hvarpå rösträttsrörelsen såväl utåt som inåt bedrifvits.»

Sedan kommer en kritik öfver detta sätt, hvilken, såvidt jag kunnat finna, närmast går ut på, att egentliga skälet är, att icke direkta kvinnosaksfrågor mera uppställts på programmet. Därefter följa bland artikelnslutningsord: »För dem, som något så när känna till vår rösträttsrörelse, är det ingen hemlighet, att värfvandet af medlemmar åt förbundet i stället för att, som man hoppats, undan för undan gå allt lättare och raskare, visar sig allt svårare, *så att hvarje försök till utvidgning strandar på kvinnornas absoluta liknöjdhet för denna rösträtt, som de icke veta sig hafva någon användning för.* Och icke endast detta. De medlemmar, förbundet har, visa en oroväckande benägenhet att slappas, att förlora intresset och att affalla. Sällan förekommande, fåtaligt besökta föreningsmöten med trög och loj stämning tala härför sitt tydliga språk» o. s. v.

Detta är, som sagdt, ett uttalande af »en för rösträtts-saken varmt intresserad kvinna». Det finnes, tror jag, också en viss möjlighet att i någon mån konstatera riktigheten af dessa uttalanden. Man kan göra det genom att gå till Föreningens för kvinnans politiska rösträtt sista årsberättelse och jämföra den med fjolårets berättelse. Det torde nu vara för alla bekant, att under år 1908 drefs en mycket energisk agitation. Ändock har hela medlemsantalet icke stigit mera än från 10,173 till 11,065, således i det stora hela en ökning af medlemssiffran med mindre

än 1,000. Denna siffra, 11,065, motsvarar emellertid blott något mer än $\frac{1}{2}$ procent af Sveriges myndiga kvinnor, de öfriga bortåt 99 $\frac{1}{2}$ procenten stå utanför. — I förbigående kan jag nämna, att det för resten icke är klart, att hela medlemsantalet utgöres af kvinnor, ty åtminstone om en nybildad förening heter det, att däri inträdde så och så många medlemmar, »däribland flera män.» — Det visar sig också af dessa årsberättelser, att af de i fjol existerande föreningarna, sammanlagdt 112, kunde större delen icke uppvisa något framåtskridande, i det att 17 hade precis samma medlemssiffra som i fjol och 48 eller bortåt hälften hade under året gått tillbaka. Och det är icke endast föreningar på landsbygden utan äfven föreningar i flera af rikets mera betydande städer, som på detta sätt uppvisa tillbakagång, ja till och med föreningar i städer, där notoriskt mycket ifriga anhängare af kvinnans rösträtt funnits. Ej ens i hufvudstaden, som väl har att uppvisa eliten i detta hänseende, kan någon framgång konstateras utan snarare tillbakagång. Föreningen har visserligen en ökning af 24 medlemmar, tror jag, men om man tar i betraktande hvad som står på ett annat ställe i årsberättelsen, nämligen att föreningen i Liljeholmen upplösts för att uppgå i Stockholmsföreningen, och lägger ihop de båda föreningarnas förutvarande medlemsantal, kommer man i själfva verket till en minskning med några få medlemmar.

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

Dessa uttalanden af kvinnor och de siffror, jag anført, synas mig vara fullt tydliga bevis för sanningen af yttrandet, att det här är fråga om en uppagiterad rörelse, som på långt när icke rönt allmän anslutning bland Sveriges myndiga kvinnor.

Jag har inför detta faktum också kommit att tänka på ett uttalande af en bekant engelsman, nobelpristagaren sir Randal Cremer. I fjol yttrade nämligen han i engelska underhuset vid tal om de engelska kvinnornas rösträttsrörelse ungefär följande: »Många möten ha hållits till förmån för den kvinnliga rösträtten, men de ha alla varit organiserade af en liten trupp skickliga kvinnor, som likna en teaterarmé, när den marscherar framför öppen ridå, då tēten alltid skyndar på för att hinna fram igen, innan kön försvunnit, för att så inbilla publiken, att det var en väldig här.»

Jag återgår till hvad jag nyss sade: det är här icke fråga om någon mera allmän rörelse utan ett för tillfället uppagiteradt kraf. Och detta var alltså ett af mina skäl, hvarför jag icke heller i år kunnat gifva min röst åt förslaget.

Jag torde kunna stanna vid detta för att icke förlänga debatten. I fråga om sakens principiella ståndpunkt kan jag ju få hänvisa till hvad jag yttrat föregående år. En ärad talare sade för en stund sedan, att kvinnorna — våra mödrar, hustrur och döttrar, sade han — skulle ha denna rösträtt för att därigenom få impuls till pliktuppfyllelse. Jag tror för min del icke,

Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

att Sveriges kvinnor behöfva någon sådan impuls för att de skola fylla sina plikter; jag tror, att vi äro villiga att ge dem all den honnör för pliktuppfyllelse, som någon kan begära, och att vi alls icke anse oss behöfva gifva dem denna extra impuls. Så många områden ligga för öfrigt öppna för kvinnlig verksamhet, fattigvård, sjukvård, vården om vårt religiösa lif, vården om vår ungdoms fostran — hvilket sistnämnda sannerligen är något att i våra dagar taga vara på — att kvinnorna där kunna hafva ett mer än tillräckligt arbetsfält för sina krafter, utan att behöfva dragas in på andra områden. Jag vågar tro, att i själfva verket en stor del af dem icke heller vill hafva dessa nya plikter, som rösträtten skulle innebära.

Rörelsen är för resten nog icke blott i vårt land något på retur, utan äfven i andra länder, som betecknats som föregångsländer, åtminstone så till vida, att där ha börjats ganska kraftiga motrörelser. Jag skall blott be att få anföra ett exempel. Det har talats rätt mycket om att i fyra amerikanska stater kvinnlig rösträtt blifvit införd — ja, numera lär ju en femte kommit till. Men dessa äro alla kolonistater, som alldeles icke äro jämförliga med våra västerländska och som hafva en mycket större manlig befolkning än kvinnlig. Till dem hör ju bl. a. Utah; ja, enligt uppgift, som jag har fått, skola där kvinnliga röstägande hafva röstat för månggiftets bibehållande. Exemplet från dessa stater har icke heller haft något synnerligen upplifvande inflytande på den kvinnliga rösträttssaken i grannstaterna, ty från åtminstone en af dem, Oregon, meddelas, att förslaget om kvinnlig rösträtt där afslogs först med 1,800 röster; så kom det tillbaka och afslogs då med 10,000 röster; det kom tillbaka ännu en gång och afslogs då med 20,000 röster. Så hade exemplet från grannstaterna verkat i Oregon. Jag tror därför, att man bör tala med en viss försiktighet om rörelsens styrka utomlands.

Då det icke råder tvifvel om, att en mycket stor del af Sveriges kvinnor icke önska denna utsträckning af den politiska rösträtten, kan jag liksom i fjol sluta med, att jag vet mig hafva många svenska kvinnor bakom mig, då jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Jag har endast velat med några ord angifva min ställning i denna viktiga fråga, och då detta är ändamålet med mitt yttrande, kommer jag icke att bemöta de skäl, som anförts för en åsikt, motsatt min egen, utan endast att angifva skälen för min åsikt. Under de senaste tio åren har jag städse, då frågan om kvinnornas politiska rösträtt varit före, röstat mot dess beviljande. Men jag har gjort detta af det skälet, att jag ansett rätt och billigt, att frågan om kvinnans rösträtt icke skulle få ytterligare inveckla och fördröja lösningen af männens rösträttsfråga. Nu måste männens rösträttsfråga anses vara

löst, och därför finner jag mig fri och oförhindrad att följa den uppfattning, som jag i sak har i fråga om kvinnornas rösträtt. Någon rättvisa kan jag icke se däri, att kvinnan, jämbördig med mannen utom i fråga om den fysiska styrkan, sättes tillbaka för mannen uti ett hänseende, där den fysiska styrkan icke spelar någon afgörande roll. A andra sidan, någon fara kan jag icke finna däri, att valmanskåren förstärkes med element, lika kvalificerade som de, af hvilka den förut utgöres, särskildt icke, efter införande af en proportionell valmetod, då det ju icke finnes ringaste anledning att förmoda, att proportionen mellan skiftningarna i den allmänna meningen hos valmanskåren skulle i stort sedt undergå någon förändring genom kvinnornas upptagande i denna kår. Och sist och viktigast: kvinnorna ha redan blifvit en inflytelserik, upplyst och viljekraftig faktor i det offentliga lifvet. Det är verklig fara uti att låta en sådan faktor växa sig stark och mäktig *utanför* den lagliga representationen, det är klokt, det är nyttigt att införlifva en sådan samhällsmakt i representationen, där den, på samma gång som den får ökad ansvar och tvingas till nödig begränsning, utan tvifvel skall på många områden bidra till en sund, för landet lyckobringande utveckling. I den vissa förhoppning, att den kommer att så verka, är det, herr talman, jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

Herr von Möller: Jag skall be att få upptaga till bemötande något af hvad föregående talare här sagt.

Professor Blomberg talade om, att han vore öfvertygad om, att kvinnornas rösträtt skulle komma. Den vore ett framtidsperspektiv, men han vore icke för dess omedelbara antagande utan ville afvakta utredningen. Han är icke den ende, som afvaktar denna utredning. Jag har undrat och spörjt samvetsgrant, hvad det är, man väntar af utredningen. Är det verkliga sakskäl, eller hoppas man möjligtvis, att utredningen skall bli så grundlig och *draga så mycket som möjligt ut på tiden*, så att detta framtidsperspektiv blir så aflägsset som möjligt. Jag kan icke neka till, att herr Blombergs ord kommo mig att tänka på hvad Erik Bøgh säger:

»Da Fanden en gang fick i Sind
At intet skulde skee,
Da satte han i Verden ind
Den første Kommitté.»

Jag undrar, om icke möjligen den där bitanken framskymtar, då man talar om att »afvakta en fullständig och allsidig utredning». Den statistiska utredningen fingo vi i fjol — det var visserligen ingen eller på sin höjd ett ringa fåtal, som visste om, att den var utdelad i kammaren, förrän det omnämndes vid plenum.

Om politisk:
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.

(Forts.)

Den statistiska utredningen är väl den hufvudsakliga och viktigaste, ty hvad väntar man af den där »allsidiga» utredningen, hvilken man säger skall vara så afgörande?

»Det är ingen anledning till brådska», sade en annan talare. Ja, jag råkar att ha en aldeles motsatt uppfattning härom. Jag sade i fjol, och jag upprepar det i år: tager icke Första Kammaren något som helst förslag till förmån för den kvinnliga rösträtten, så kommer det att gå så, som det gått så många gånger förut, och som Riksdagen historia har så talrika bevis på, att kammaren blir tvungen att taga icke blott rösträtten, utan äfven valbarheten. Är det det, man vill med sin väntan på den där grundliga utredningen?

Nu vill man också — ja, det sades för öfrigt redan i fjol under debatten — att kvinnan skall stå på tillväxt i andlig mognad. Men jag undrar, när denna tillväxt blir tillräcklig. Jag undrar, när kvinnan blir tillräckligt utvuxen i alla politiska dimensioner för att falla dessa herrar i smaken och för att de skola anse henne böra få taga del i landets angelägenheter? Denna andliga gödningskur, om jag så får uttrycka mig, anser jag icke vara riktigt fördelaktig hvarken för hennes eller landets intressen. Jag tror, att det verkligen finnes lika många kloka kvinnor som kloka män. Jag tror således, att detta tal, att kvinnan skall stå på tillväxt, är ett skäl, som icke talar så mycket här vid lag.

Hvad herr Clason angår, så får jag säga, att han af alla reservanterna är den, som jag bäst förstår. Han vill absolut icke, att kvinnan skall ha någon rösträtt. Han kryper icke bakom den fullständiga och allsidiga utredningen. Han visar med statistiska siffror, att valmanskåren kommer att ökas högst betydligt, och därefter ställer han sitt resonemang. Jag förstår detta fullkomligt. Men jag kan icke biträda hans åsikter bland annat af det skälet, att jag icke tror, att det ligger i kammarens förmåga att i längden hindra denna mäktiga rörelse. Denna omfattas icke — i motsats till hvad herr Clason sade — endast af ett fåtal kvinnor; det är icke endast en på konstlad väg uppagiterad rörelse, den har redan vuxit sig stor och stark. Det bästa beviset härpå är väl, att medkammaren upprepade gånger beslutit att införa ej blott rösträtt utan äfven valbarhet för kvinnor. Ty trots att en ärad talare, som hade ordet före mig, sade, att han trodde, att Andra Kammaren fattat sitt beslut i förvissning om, att Första Kammaren skulle afrätta det — jag vet verkligen icke, hvarifrån han fått detta — vågar jag vara af annan uppfattning. Jag tror för min del, att Andra Kammaren fullt och fast vill gifva kvinnan rösträtt och äfven valbarhet. Om Första Kammaren nu i dag beslutar att skänka kvinnan rösträtt, såsom herrarna Sjöcrona och Björek föreslå, skulle vi komma till ett positivt resultat, i det att då en möjlig-

het finnes, att Andra Kammaren vill förena sig med Första Kammaren och frånträda sitt beslut om tillerkännande åt kvinnan af äfven valbarhet. Hålla vi däremot fortfarande på rent afslag, ja, då kommer, mina herrar, jag upprepar det, inom få år icke blott rösträtten utan äfven valbarheten att gå igenom, om ej förr åtminstone efter Första Kammarens sammansättning i enlighet med den i år beslutade rösträttsreformen. Då tiden är så långt framskriden, skall jag icke ingå i något närmare bemötande af herr Clasons anförande. Jag förstår, att en del af hvad han yttrade, sade han för att säga något roligt. Jag undrar dock, om allt hvad han sade var fullt lämpligt. Den, som bevisar allt, bevisar ingenting. Det tjänar ingenting till att söka generalisera, såsom han gjorde. Han läste ock upp anföranden af två damer — jag vet icke hvilka de voro, men mindre intelligenta damer att döma af hvad de skrifvit — men hvad tjänar det till att besvara kammaren med att åhöra uppläsandet af dylika utgjutelser.

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

Jag skall icke vidare trötta kammaren, utan förenar mig med de herrar, som yrkat bifall till herr Björcks reservation i den form, som herr Sjöcrona gifvit denna.

Herr Nyström, Carl: Jag hade tänkt yttra mig vidlyftigare i denna fråga, emedan den verkligen innebär så många problem af vikt. Men jag skall afstå därifrån för att icke sätta herrarnas tålmod på ett alltför hårdt prof och inskränka mig till att endast säga, att jag ansluter mig till herr Säves uppfattning. Jag tror mig härmed bäst gagna sakens framgång.

Herr Fahlbeck: De, som försvara förslaget om kvinnans politiska rösträtt, göra det från två skilda ståndpunkter. »Det är godt och nyttigt», säger man. Det är den ena uppfattningen. »Det är rättfärdigt och riktigt», heter det från andra sidan. I det ena fallet är det *samhällets*, i det andra *individens* rätt och intresse, som utgör plattformen för uppfattningen.

Hvad beträffar samhällets intresse, skall jag nu helt kort beröra den saken och vill då först anmärka, att enligt min uppfattning behöfver samhället icke detta tillskott af politiskt röstberättigade. Kvinnans uppgift i samhället är utomordentligt stor, men den fylles på annat sätt. För öfrigt gifver sig kvinnans inflytande till känna i representantförsamlingen, äfven utan att hon äger rösträtt. Som bevis på detta vill jag anföra, att just de frågor, som mest intressera henne såsom nykterhetslagstiftningen, vården om försummade barn o. s. v., blifvit föremål för en behandling i den svenska Riksdagen och ett intresse, som jag tror icke skulle ha varit större, om kvinnor varit med. Framför allt tror jag icke, att behandlingen blifvit förståndigare. Men denna sak åsido, från samhällets och statens sida finnes för närvarande det stora hinder mot lika rösträtt för kvinnor som för

Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

män, som ligger i de af herr Clason anförda siffrorna. Ty dessa pålägga oss om någonsin att tänka på verkningarna af en så våldsamt reform, som antagandet af detta förslag skulle innebära. Talet om »nytt vin på gamla flaskor» får här icke förglömmas. Det är uppenbart, att det tillskott af män, som nu tillföres valmanskåren (omkring 625,000), innebär en stor förskjutning i Riksdagens sammansättning och därmed politiska följder af mångfaldigt slag. Vårt statsväsen behöfver tid för att anpassa sig efter detta. Skulle nu därtill komma kvinnorna med mer än dubbelt så många röstberättigade, som de röstberättigade männen nu äro (1,360,000 kvinnor mot nu röstägande 623,000 män), skulle vårt gamla statsväsen ännu mera sättas på prof. Man kan icke med rätt känsla af sitt ansvar så behandla detta och det viktiga statsorgan, som närmast finge kännning däraf, Riksdagen. Man må nämligen icke jämföra den svenska riksdagen med finska landtdagen eller representationerna inom några bland Amerikas Förenta stater eller Nya Zeeland och liknande. Sverige är en suverän stat, hvilket ingen af de nyss nämnda staterna är. Den svenska Riksdagen har en oerhörd makt, den är direkt regerande i många fall. Hvad betyder t. ex. finska landtdagen? Absolut ingenting! Denna skiljaktighet gör, att man här i Sverige måste se saken med betydligt större ansvars känsla, än om det endast gällde en representation, hvars befogenheter vore så begränsade.

Jag måste i detta sammanhang anmärka, att det beslut, som Andra Kammaren nyss fattat utan debatt och utan votering, enligt min uppfattning föga hedrar denna kammare. I en så viktig fråga som denna skulle man sannerligen hafva väntat att äfven där få höra röster för och emot, om ock utgången blifvit densamma som nu. Men i en för samhället så viktig fråga som denna går det icke an att tiga.

Ses åter saken från de enskilda individernas sida, de röst-rättkräfvande kvinnornas, så må närmast erinras, såsom det sagts här i dag, — och det erkänner väl alla — att man icke kan tala om några allmänt-mänskliga rättigheter härvidlag, och att således talet om rösträtt såsom en dylik rättighet ingen betydelse har. Det myckna ordandet om rätt och rättfärdighet i detta fall är fullständighet obefogadt; att männen ha rösträtt kan ej utgöra en rättsgrund för att kvinnorna skola ha sådan. Nej, den enda omständighet, som kan göra rösträttskräfvet förtjänt af beaktande, det är, om det verkligen finnes ett stort antal, som begär rösträtt. Jag skall med anledning häraf tillåta mig att uppläsa ett par rader ur det anförande, som jag år 1904 höll i denna kammare, då fråga var om utvidgning af männens rösträtt. Jag yttrade då: »Det enda, som kan försvara den allmänna rösträtten liksom öfver hufvud taget en utsträckning af rätten att rösta, är, att *arbetarna*» — som det då närmast var fråga om — »*vilja*

ha den. Den begäres af stora delar af befolkningen — det är den enda förnuftiga grunden för densamma. Ty antag, att de icke begärde den, skulle någon människa då säga, att det finnes någon förnuftig grund för allmän rösträtt eller rösträttsutvidgning? Naturligtvis icke! Grund därtill finnes det först när inom breda lager af folket utsträckt rösträtt begäres; och grunden växer i styrka, i samma mån som detta begär ökas i intensitet. Det blir alltså en statskloketens sak att afgöra, i hvad mån och när man skall tillmötesgå en sådan begäran.»

*Om politisk
rösträtt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

Jag står på precis samma ståndpunkt i afseende å den kvinnliga rösträtten. Jag är redo att gifva den, i den mån den verkligen uppbäres af ett bestämdt behof däraf. Det finnes emellertid icke något bevis för, att detta behof ännu är allmänt. Här ha anförts siffermässiga mått angående den kvinnliga rösträttsrörelsen, de hästa som kunna fås, nämligen från rösträttsföreningarna, och de visa väl om någonting, att det är ett mycket ringa antal kvinnor, som med energi begära rösträtt (år 1908 funnos blott 11,065 medlemmar i dessa föreningar). Man får icke låta missleda sig af den ifver, hvarmed agitationen drifves. Ty kvinnor äro i det afseendet ännu ifrigare och hetare än männen. Till agitationsmedlen hör för öfrigt också, att vid hvarje riksdag skall väckas motion om denna sak, för att icke Riksdagen skall få husfrid, utan, endast för att vinna denna, slutligen gifva efter. Man får emellertid icke låta förvilliga sig här af utan reducera rörelsen till dess rätta mått och de äro som antydt mycket små.

Emellertid angifver agitationen, att det verkligen finnes ett behof, och detta är jag redo att gå till mötes. Men icke kan jag ta ett förslag som det föreliggande. Och det af två skäl — dess ursprung och dess omfattning. Ty hvem skall framlägga ett sådant lagförslag? Naturligtvis ingen annan än regeringen! Det är detta, som är innebörden af den utredning, som vi vänta på. Den afser icke blott en statistisk utredning, utan en utredning med åtföljande förslag. Men vidare måste detta förslag begränsa rösträtten till rimliga proportioner, motsvarande ungefär hvad som kan vara det verkliga behofvet för närvarande, icke som här genast komma med allmän rösträtt, något som ju männen länge fingo vänta på. Det är alldeles uppenbart, att jag med denna uppfattning måste nu och framgent, intill dess att en kungl. proposition af nu antydt innehåll föreligger, afvisa alla förslag om kvinnans rösträtt.

Jag tillåter mig därför att yrka afslag å utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på den nu föredragna punkten vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hem-

ställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle afslås; och 3:o) af herr *Björck*, att kammaren skulle såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen, som angifvits i hans vid förevarande utlåtande afgifna reservation.

Vidare yttrade herr talmannen, att, på grund af de yrkanden, som under öfverläggningen förekommit, propositioner komme att framställas särskildt beträffande de angående utskottets hemställan gjorda yrkandena och sedermera särskildt på herr *Björcks* yrkande. Beträffande utskottets hemställan hade yrkats, dels att densamma skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Sedermera framställde herr talmannen proposition på bifall till herr *Björcks* yrkande, samt, då svaren utföllö med blandade ja och nej, vidare på afslag därå, och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår herr *Björcks* yrkande om antagande såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling af det förslag till ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen, som angifvits i hans vid kontitutionsutskottets utlåtande n:o 8 fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 25.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af konstitutionsutskottets den 21 och 23 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 9 i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af vissa paragrafer i riksdagsordningen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 21 och 23 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående borttagande af bron öfver Norrån å järnvägen Vännäs—Umeå—Storsandskår m. m., och

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fortsättning af statsbanorna Morjärv—Lappträsk, Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmsfjärden, Östersund—Ströms vattudal (Ulriksfors) samt Järna—Norrköping m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Behandlingen af öfriga ärenden på föredragningslistan uppsköts till aftonsammanträdet.

Herr statsrådet *Hammar skjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 6, 7 och 8 §§ i lagen den 18 april 1884 angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom samt till lag om ändrad lydelse af 125 och 127 §§ konkurslagen.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för styckjunkaren Samuel Hedborg m. fl. från ådömd ersättningsskyldighet,

n:o 119, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af fordringsbelopp hos stärbhusdelägarna efter för detta fanjunkaren J. W. Toll, och

n:o 121, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående försäljning till Malmö stad af länsfängelset i Malmö med tillhörande område samt viss del af det till centralfängelset därstädes hörande område med därå befintliga byggnader äfvensom uppförande i Malmö af nytt centralfängelse jämte länsfängelse;

bevillningsutskottets betänkande n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande af vissa afgifter i sammanhang med anordnande af inrikes inkasseringrörelse genom postverket m. m.; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid, och

n:o 48, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer, lag om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 och lag om ändrad lydelse af 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902, dels ock inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Kammaren åtskildes kl. 3,58 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
